

Milieucriminaliteit in het beleid van de strafrechter: bestraffen tussen Haus en Brundtland

C.M. Billiet*, T. Blondiau** en S. Rousseau***¹

Rechtskundig Weekblad 2010-2011

In België en Europa bestaat een groeiende trend om de milieurechtshandhaving te stoelen op een tweesporenmodel: een combinatie van strafrechtelijke en bestuursrechtelijke handhaving. Het ene afhandelingspoot dient het andere aan te vullen en schragen. Maar wat zijn, in België, de krijtlijnen die de strafrechters uitzetten in de ruime beleidsmarges die het bijzondere en gemene (milieu-)strafrecht hen toekennen? Op welke bestraffing moet het bestuurlijke spoot een aanvulling bieden? De vraag wordt onderzocht door econometrische analyse van de 1156 strafrechtelijke uitspraken (1034 vonnissen en 122 arresten) die de milieurechtspraak vormen van de jaren 2003 – 2006 (2007) in het rechtsgebied van het Hof van Beroep te Gent.

¹ * Centrum voor Milieu- en Energierecht en Onderzoeksgroep Publiekrechtelijke rechtshandhaving U.Gent.

** Centrum voor Economische Studiën, K.U.Leuven

*** Faculteit Economie en Management HUBrussel en Centrum voor Economische Studiën, K.U.Leuven.

De auteurs danken het IWT voor financiering van het SBO-project *Environmental law enforcement: a comparison of practice in the criminal and the administrative tracks* (2007 – 2011) (projectpromotor Prof. Dr. L. Lavrysen, projectauteur Dr. C.M. Billiet). Projectwebsite, met o.m. de projectpublicaties: www.environmental-lawforce.be.

Inleidend

1. De handhaving van het milieurecht bevindt zich op een keerpunt.

Mei – juni 2009 traden in Vlaanderen het Milieuhandhavingsdecreet en een bijhorend vervolgdereet in werking². Kort voordien, in februari 2009, was in Wallonië een gelijkaardig decreet operationeel geworden³. Beide wetgevingen kozen voor een versterking van de bestuurlijke sanctionering, onder meer door de invoer van bestuurlijke beboetingsmogelijkheden⁴. De bestuurlijke beboetingsstelsels werden zo ontworpen, dat ze veralgemeend toepassing kunnen vinden: schendingen van de meest uiteenlopende wetteksten in het domein van het milieuhygiënerecht en het natuurbeheerrecht kunnen thans bestuurlijk worden afgedaan met geldboeten van maximaal 250.000 euro (te vermeerderen met de opdecieimen die van toepassing zijn op de strafrechtelijke boeten) (Vlaams Gewest)⁵ resp. 100.000 euro (zonder vermeerdering met de strafrechtelijke opdecieimen) (Waals Gewest)⁶. Hun *ratio legis* sluit aan bij de klassieke drijfveren tot invoering van bestuurlijke beboetingsstelsels⁷. Een eerste drijfveer is de wil een proportionele bestraffing van schendingen van de milieuwetgeving te kunnen realiseren, die gericht inspeelt op de aard, ernst, omvang en gevolgen van de niet-naleving van de milieuwetgeving. De problematiek van de overbelasting van de parketten en strafgerechten, met al te geringe capaciteit tot vervolging en bestraffing, biedt een tweede motief⁸. De Brusselse en de federale wetgever voerden reeds

² Decreet 21 december 2007 tot aanvulling van het decreet van 5 april 1995 houdende algemene bepalingen inzake milieubeleid met een titel XVI “Toezicht, handhaving en veiligheidsmaatregelen”, gewijzigd bij de decreten van 12 december 2008, 30 april 2009 en 8 mei 2009 (“Titel XVI Decreet 1995 Algemene bepalingen milieubeleid”); B. VI. R. 12 december 2008 tot uitvoering van titel XVI van het decreet van 5 april 1995 houdende algemene bepalingen inzake milieubeleid (“Milieuhandhavingsbesluit”), gewijzigd bij B. VI. R. 30 april 2009 en zes regeringsbesluiten van 4 september 2009 die op 22 en 27 oktober 2009 in het Staatsblad verschenen. Het wijzigingsdecreet van 30 april 2009 en het bijhorende wijzigingsbesluit van de zelfde datum hebben het toepassingsgebied van de nieuwe wetgeving, dat aanvankelijk uitsluitend het milieuhygiënerecht omvatte, uitgebreid tot het natuurbeheerrecht. Inwerkingtreding van het Milieuhandhavingsdecreet, oorspronkelijk redactie: 1 mei 2009 (art. 43 lid 1 decreet zoals uitgevoerd door art. 93 Milieuhandhavingsbesluit). Inwerkingtreding van het vervolgdereet van 30 april 2009: 25 juni 2009 (art. 147 decreet zoals uitgevoerd door art. 51 lid 1 wijzigingsbesluit van 30 april 2009). Voor een eerste bespreking van het Milieuhandhavingsdecreet en het Milieuhandhavingsbesluit in hun huidige redactie: C.M. BILLIET, P. DE SMEDT en H. VAN LANDEGHEM, “Vlaamse milieuhandhaving nieuwe stijl”, *T.M.R.* 2009, 326–374. Voor een publicatie met de eerste praktijkgegevens: L. LAVRYSEN (ed.), *Het milieuhandhavingsdecreet in de praktijk. Een jaar nieuwe milieuhandhavingspraktijk onder de loep*, Brugge, die Keure, 2010, 338 p.

³ Decreet 5 juni 2008 betreffende de opsporing, de vaststelling, de vervolging en de beteugeling van milieuovertredingen en de herstelmaatregelen inzake leefmilieu; B.W.R. 5 december 2008 tot invoering van een deel VIII in het regelgevende deel van Boek I van het Milieuwetboek. Inwerkingtreding van de nieuwe wetgeving: 6 februari 2009 (art. 17 decreet zoals uitgevoerd door art. 12 besluit).

⁴ Voor het onderscheid tussen bestuurlijke boeten en bestuurlijke transacties: F. DERUYCK, *De rechtspersoon in het strafrecht* (diss.), Gent, Mys en Breesch, 1996, nrs. 82–83; C. VAN DEN WYNGAERT, *Strafrecht en strafprocesrecht in hoofdlijnen*, Antwerpen – Apeldoorn, Maklu, 2009, 419–422 (“VAN DEN WYNGAERT (2009)”). Zie voorts, specifiek voor milieuwetgeving: C.M. BILLIET, *Bestuurlijke sanctionering van milieurecht. Wetgeving en praktijk* (diss.), Antwerpen – Oxford, Intersentia, 2008, nrs. 628–630 (“BILLIET (2008)”).

⁵ Artt. 16.4.25 en 16.4.27 Titel XVI Decreet 1995 Algemene bepalingen milieubeleid.

⁶ Titel VI *Administratieve boetes* Boek I Milieuwetboek (artt. 160 – 169), in het bijzonder art. D.160 §2.

⁷ Zie J. PUT, “Rechtshandhaving door administratieve sancties in het recht”, *R.W.* 2001-02, (1195) nr. 1, en de daar opgenomen verwijzingen naar wetgeving, de rechtspraak van het Grondwettelijk Hof en literatuur.

⁸ Ontwerp van decreet tot aanvulling van het decreet van 5 april 1995 houdende algemene bepalingen inzake milieubeleid met een titel XVI ‘Toezicht, handhaving en veiligheidsmaatregelen’, *Parl. St.*, VI. Parl., 2006-07, nr. 1249/1, 9 en 18–19; *Projet de décret relatif à la recherche, la constatation, la poursuite, la répression des infractions et les mesures de réparation en matière d’environnement*, *Parl. St.*, W. Parl., 2007-08, nr. 771/1, 3 en 4.

eerder gelijkaardige wetgeving door. Ook zij brachten bestuurlijke beboeting in stelling als alternatief voor een strafrechtelijke afhandeling.⁹

Op Europees niveau, werd met de *Ecocrime*-richtlijn van 2008¹⁰ een beweging in tegengestelde richting uitgevoerd. De richtlijn opteert voor de uitbouw van een kern aan milieustrafrecht, dat een strafrechtelijke afhandeling moet waarborgen voor de meest zware misdrijven betreffende milieuhygiëne en natuurbeheer¹¹. Het Europese initiatief ent zich op een achtergrond aan nationale wetgevingen die, recht en praktijk samengevoegd, milieucriminaliteit overwegend bestuurlijk afhandelen¹². Het wordt verantwoord door de vaststelling dat de sanctiesystemen die in de lidstaten bestaan ontoereikend zijn; een doeltreffende bescherming van het leefmilieu vergt strafrechtelijke sancties die, anders dan administratieve sancties, sociale afkeuring uitdrukken en meer afschrikkend moeten zijn¹³.

De gemene deler in al deze ontwikkelingen, binnen België en op het Europese niveau, is de organisatie van bestraffing -- het *ius puniendi* -- binnen een tweesporenmodel, met een penaal en een bestuurlijk afhandelingsspoor die zij aan zij functioneren¹⁴.

De consolidatie van de handhavingswetgeving vindt plaats in een maatschappelijk klimaat waar de vraag naar gespecialiseerde milieurechtbanken steeds meer aandacht krijgt. De merkwaardige studie van PRING & PRING (2009) die het fenomeen van de gespecialiseerde milieurechtbanken beschrijft en analyseert, stelt vast dat de oprichting van dergelijke rechtbanken wereldwijd, over alle continenten heen, in opmars is. De voorstanders van deze ontwikkeling hanteren een reeks argumenten, waarin de argumenten van een gepaste expertise (complexiteit van het milieurecht) en een sterk verhoogde efficiëntie (antwoord op gerechtelijke achterstand) sterkst naar voor komen.¹⁵ In eigen land heeft de oriëntatienota “*Het gerechtelijk landschap – Naar een nieuwe architectuur voor Justitie*” van Minister van Justitie S. DECLERCQ het debat doen opleven in gerechtelijke kringen. In zijn advies over deze nota, goedgekeurd in algemene vergadering van 30 september 2009, stelde de Hoge Raad voor de Justitie voor om in elk van de nieuw op te richten eerstelijnsrechtbanken een Afdeling Milieu

⁹ Milieuhandhavingssordonnantie 1999 (inwerkingtreding: 4 juli 1999); Wet 1994 Ioniserende stralingen zoals gewijzigd bij wet van 20 juli 2005 (inwerkingtreding: 3 februari 2008 – art. 14 wijzigingswet zoals uitgevoerd bij K.B. 20 december 2007 tot bepaling van de modaliteiten van de administratieve procedure van betaling van geldboetes ingesteld door de <Wet 1994 Ioniserende stralingen>.

¹⁰ Richtlijn 2008/99/EG van het Europees Parlement en de Raad van 19 november 2008 inzake de bescherming van het milieu door middel van het strafrecht (*Pb. L.* 2008, nr. 328). Zie o.m. H.E. ZEITLER, “Happy end of a long saga – Agreement on the Directive for the protection of the environment through criminal law”, *J.E.E.P.L.* 2008, 281–291 en A. GOURITIN en P. DE HERT, “Directive 2008/99/EC of 19 November 2008 on the protection of the environment through criminal law: a new start for criminal law in the European Community?”, *E.L.N.I.* 2009, 22–27.

¹¹ Art. 3 richtlijn.

¹² O.m. N.S.J. KOEMAN, *Environmental Law in Europe*, The Hague – London – Boston, Kluwer Law International, 1999, 659 p.

¹³ Aanhef richtlijn, overw. (2), (3) en (5).

¹⁴ Voor zover nodig, herinneren we eraan dat bestraffing slechts een onderdeel vormt van de sanctionering, het optreden tegen vastgestelde wetsschendingen. Sanctionering gebeurt bij uitstek, maar niet uitsluitend, met sancties; zij vormen, naast meer informele sanctioneringsinstrumenten zoals de aanmaning en de transactie, de ‘Tanden van het recht’ (W. DUK, *Tanden van het recht. Oriënterende beschouwingen over sancties* (rede), Zwolle, Tjeenk Willink, 1973, 41 p.). Sancties kunnen niet alleen bestraffend (punitief) zijn maar ook probleemverhelpend (remediërend). Waar bestraffende sancties of straffen in hoofddeorde leedtoevoeging beogen, richten probleemverhelpende sancties zich op herstel en toekomstbeveiliging.

¹⁵ G. PRING en C. PRING, *Greening Justice: Creating and Improving Environmental Courts and Tribunals*, Washington, World Resources Institute - TAI, 2009, 13–16. Een factor die de wereldwijde opmars van de milieurechtbanken in de hand werkt, is het UNECE-verdrag van Aarhus. Een procedureel recht op toegang tot de rechter inzake milieu-aangelegenheden vormt één van de drie verdragspijlers. – Verdrag van Aarhus van 25 juni 1998 betreffende toegang tot informatie, inspraak bij besluitvorming en toegang tot de rechter inzake milieu-aangelegenheden, op internationaal vlak in werking getreden op 30 oktober 2001.

te voorzien “die kennis kan nemen van alle milieuzaken: de strafzaken, de burgerlijke zaken, de milieustakingsvorderingen, de kortgedingen, ...”¹⁶. De Raad motiveerde dit voorstel onder verwijzing naar de noodzaak tot specialisatie in de materie, die voortvloeit uit de hoge complexiteit en voortdurende evolutie van het milieurecht¹⁷. Daarnaast heeft het specialisatiedebat echter ook een plaats in de ontwikkeling van bestuurlijke beboetingsstelsels. Onderzoek leert dat, door alle beleidsmateries heen, onze wetgevers bestuurlijke beboetingsbevoegdheden *quasi* steeds toewijzen aan beboetingsambtenaren met een specialistische taakomschrijving, beperkt tot specifieke en welafgebakende regelgeving. Met de beboetingsambtenaren uit de huidige federale en gewestelijke milieuwetgevingen is het niet anders gesteld: zij beboeten in regel uitsluitend milieucriminaliteit en hebben alle kansen om dienaangaande blijvend sterk specialistische kennis te verwerven¹⁸.

2. Merkwaardig genoeg is er bijzonder weinig geweten over de bestraffing van milieucriminaliteit in de praktijk. Naar de actuele Belgische situatie toe, betreft deze kennislacune in essentie het beleid van de strafrechter. Wat doet een strafrechter eigenlijk eens het bewijs van feiten en daderschap vaststaat? Welke factoren neemt hij in milieuzaken in aanmerking om de gunst van opschorting van de uitspraak te verlenen? Indien hij de stap naar bestraffing zet, welke zijn dan de elementen die hem ertoe brengen strenger of milder te straffen? Of nog: hoe hanteert hij de grote klassieker van de straftoemeting: het criterium van “de ernst van het misdrijf”, de som van objectieve ernst van de feiten en subjectieve strafwaardigheid van de dader? En hoe gebruikt hij de mogelijkheid tot uitstel van tenuitvoerlegging, waarmee de bestraffing stok en wortel kan combineren? In 2003 publiceerden BILLIET & ROUSSEAU de resultaten van een onderzoek naar de hoogte van strafrechtelijke boeten in de milieurechtspraak van het Hof van Beroep te Gent voor de jaren 1990 – 2000¹⁹. Dit bescheiden onderzoek, met een analyse van goed vijftig boeten opgelegd in dossiers waar minstens één tenlastelegging een inbreuk op de verplichtingen tot lozingsvergunning of milieuvergunning betrof, vormt, bij ons weten, tot op vandaag niet alleen de enige Belgische maar ook de enige Europese studie van de factoren die in milieuzaken *de facto* de hoogte van strafrechtelijke boeten bepalen²⁰.

¹⁶ HOGE RAAD VOOR DE JUSTITIE, *Advies over de oriëntatienota “Het gerechtelijk landschap – Naar een nieuwe architectuur voor Justitie” van de Minister van Justitie*, Brussel, 30 september 2009, 10, zie website van de Raad.

¹⁷ *Ibid.* .

¹⁸ Zie, in essentie: art. 56 lid 1 Wet 1994 Ioniserende stralingen, zoals uitgevoerd door art. 2 K.B. 20 december 2007 tot bepaling van de modaliteiten van de administratieve procedure van betaling van geldboetes ingesteld door de <Wet 1994 Ioniserende stralingen>; art. 16.4.37 en art. 16.4.43 Titel XVI Decreet 1995 Algemene bepalingen milieubeleid j° art. 16.12, 4°, *ibid.*, zoals uitgevoerd door art. 1, 23° en art. 3 Milieuhandhavingsbesluit; art. 35 lid 1 Milieuhandhavingsordonnantie 1999; art. 31 lid 2 Samenwerkingsakkoord 1999 Seveso II; art. D.161 Boek I. Milieuwetboek; art. 31 Samenwerkingsakkoord 2008 Verpakkingsafval, samen te lezen met art. 23 §1, lid 4, *ibid.* Zie ook, met rechtshistorische gegevens, BILLIET (2008), nrs. 631–634. Het is ons niet duidelijk in welke precieze mate bestuurlijke beboetingsbevoegdheden ook in andere EU-landen en elders gespecialiseerde bestuursorganen toekomen, maar een eerste nazicht leert dat zulks voor wat de beteugeling van milieucriminaliteit betreft minstens vrij gebruikelijk voorkomt.

¹⁹ C.M. BILLIET en S. ROUSSEAU, “De hoogte van strafrechtelijke boetes. Een rechtseconomische analyse van milieurechtspraak (1990–2000) van het Hof van Beroep te Gent”, *T.M.R.* 2003, 120–134 (“BILLIET & ROUSSEAU (2003)”). Zie ook, met verdere verfijningen: S. ROUSSEAU en C.M. BILLIET, “How to determine fining behaviour in court? Game theoretical and empirical analysis”, in S. ROUSSEAU, *Selecting environmental policy instruments in the presence of incomplete compliance* (diss.), Leuven, CES – K.U.Leuven, 2005, (155) 170–185; S. ROUSSEAU en C.M. BILLIET, *Law & economics en de handhaving van het milieurecht* (Podo II Eindrapport), Brussel, Federaal Wetenschapsbeleid, 2005, 84–97 (“ROUSSEAU & BILLIET (2005)”).

²⁰ S. ROUSSEAU, “Empirical analysis of sanctions for environmental offences”, *International Review of Environmental and Resource Economics*, 2009, 3: 161–194, downloadbaar op www.environmental-lawforce.be.

Nu bestuurlijke beboeting een gepast antwoord moet gaan bieden op de ontoereikende bestraffing van milieucriminaliteit door de strafrechter, hier en elders in Europa een punitief tweesporstelsel uitgebouwd moet worden, lijkt het ons onontbeerlijk het huidige beleid van onze strafrechters te leren kennen. Met deze kennis is een evaluatie mogelijk, die de verdere beleidsvoering en -ontwikkeling door zowel de strafrechters als de beboetingsambtenaren kan ondersteunen en de beleidsverantwoordelijken en alle overige betrokkenen kan helpen het specialisatiedebat beter te duiden.

3. Deze bijdrage wil dan ook komaf maken met de huidige kennislacune. Hiertoe analyseren we het bestraffingsbeleid dat blijkt uit 1156 strafrechtelijke uitspraken (1034 vonnissen en 122 arresten) aangaande milieucriminaliteit. In een eerste onderdeel geven we een beschrijving van het databestand, de onderzoeksvragen en een korte toelichting van de onderzoeksmethode, m.n. de regressie-analyse (I. *De onderzoeksofzet*). Hierna gaan we in op de selectie en afbakening van de variabelen die we in de analyse meenemen (II. *Selectie en beschrijving van de variabelen*). Na een toelichting van de resultaten die we verwachten (III. *Verwachte resultaten*), volgen de resultaten die we bekomen, in eerste aanleg (IV. *Bestraffingsbeleid in eerste aanleg*) en in beroep (V. *Bestraffingsbeleid in beroep*). De resultaten leveren stof voor verdere discussie, waarin de waarden die uit de bestraffing blijken alle aandacht krijgen en de aanknopng bij het specialisatiedebat wordt gemaakt (VI. *De regressieresultaten: globale analyse en bespreking*). Waarop besluit volgt. De informatie werd afgesloten op 31 mei 2010.

I. De onderzoeksofzet

A. Het databestand

4. Het onderzoek maakt gebruik van een databestand dat tussen april 2007 en de herfst van 2009 werd opgebouwd en de penale en bestuurlijke sanctionering betreft. Voor meer informatie omtrent het concept van deze databank en de methode waarmee ze werd gerealiseerd, verwijzen we naar C.M. BILLIET, S. ROUSSEAU, A. BALCAEN, R. MEEUS *et al.*, “Milieurechtshandhaving: een databestand voor onderzoek naar de penale en bestuurlijke sanctioneringspraktijk”, *T.M.R.* 2009, 128–150²¹. Hier volstaat het mee te delen dat het onderzoek naar het beleid van onze strafrechters steunt op het eerste luik van dit databestand: het zogenaamde ‘kernbestand’. Voor wat het strafrechtelijke afhandelingspoot betreft, omvat dit bestand de uitspraken in milieuzaken, meer bepaald verontreinigings- en hinderdossiers²², die in het rechtsgebied van het Hof van Beroep te Gent werden geveld in de jaren 2003, 2004, 2005 en 2006, met een beperkte uitbreiding tot 2007 (arresten betreffende uitspraken in eerste aanleg die in 2006 of eerder werden gewezen). Zoals bekend, omvat het rechtsgebied van het Gents Hof van Beroep zeven van de dertien correctionele rechtbanken die volledig in het Vlaamse Gewest gelegen zijn. In de 1156 uitspraken staan al bij al 1882 verdachten terecht (1617 in eerste aanleg en 265 in beroep), die zich dienen te verantwoorden voor 3561 tenlasteleggingen (3004 in eerste aanleg en 557 in beroep).

²¹ Voortaan “BILLIET, ROUSSEAU, BALCAEN, MEEUS *et al.* (2009)”. Downloadbaar op www.environmental-lawforce.be.

²² De dataselectie richtte zich op het milieuhygiënerecht. Schendingen van het natuurbeheerrecht werden enkel meegenomen voor zover zij gepaard gingen met minstens één tenlastelegging houdende overtreding van een wetbepaling horende tot het milieuhygiënerecht.

5. De strafrechter kan zich enkel uitspreken over wat hem is voorgelegd. Zijn beleidsvoering ontwikkelt zich noodzakelijkerwijs binnen deze selectie. Eén van de opvallende vaststellingen bij een eerste verkennende analyse van het kernbestand, betrof de sterke prioriteitstelling in het handavingsbeleid (verbaliseringsbeleid en, in ondergeschikte mate, vervolgingsbeleid)²³.

Een reeks wetgevingsverzamelingen waarop de casuïstiek werd gescreend, komt in niet één strafzaak aan bod. Aldus m.n. de wetgeving bij en krachtens de Wet 1985 Niet-ioniserende stralingen, de Wet 1993 Ecotaksen, de Wet 1994 Ioniserende stralingen, de Wet 1994 Milieukeur, het Samenwerkingsakkoord 1996 Verpakkingsafval, de Wet 1998 Productnormen, de Wet 1999 Mariene Milieu en het Samenwerkingsakkoord 1999 Seveso II²⁴. De federale beleidsmateries domineren dit lijstje: Wet 1993 Ecotaksen, Wet 1994 Ioniserende stralingen, Wet 1994 Milieukeur, Wet 1998 Productnormen en Wet 1999 Mariene milieu. De wetgeving bij en krachtens de Wet 1964 Luchtverontreiniging hoort er met slechts twee tenlasteleggingen bij.²⁵ De wetgeving die wel voor de strafrechter ter sprake stond, omvat de volgende wetten, decreten en bijhorende uitvoeringsbesluiten: de Wet 1969 Bestrijdingsmiddelen, de Oppervlaktewaterwet 1971, de Wet 1973 Geluidshinder, het Afvalstoffendecreet 1981, het Grondwaterdecreet 1984, het Milieuvergunningsdecreet 1985, het Meststoffendecreet 1991, het Bodemsaneringsdecreet 1995 en het Decreet 1995 Algemene bepalingen milieubeleid²⁶.

In het geheel aan tenlasteleggingen treden drie misdrijven op de voorgrond: schendingen van art. 12 Afvalstoffendecreet 1981 (verbod op het achterlaten van afval, 25%), art. 4 §1 en art. 22 lid 1 Milieuvergunningsdecreet 1985 (vergunningplicht, 16% resp. verplichting de exploitatievoorwaarden na te leven, 13%) zijn samen goed voor meer dan de helft van de tenlasteleggingen ... Een geringe maar herkenbare bijdrage (boven de 3 %) tot de casuïstiek leveren de volgende misdrijven: schendingen van art. 2 K.B. 24 februari 1977 (geluidsniveau in openbare inrichtingen), art. 22 §2 Milieuvergunningsdecreet (zorgplicht) en art. 13 Afvalstoffendecreet (zorgplicht).²⁷

6. De vonnissen en arresten bieden meestal informatie over de types verontreiniging die zich in de berechte zaken voordeden. Voor zover de verontreinigings- of hinderproblematiek die met

²³ Zie, meer uitgebreid: BILLIET, ROUSSEAU, BALCAEN, MEEUS *et al.* (2009), (128), nrs. 19–20 en nrs. 23–24; C.M. BILLIET, S. ROUSSEAU, A. BALCAEN, R. MEEUS *et al.*, “Milieucriminaliteit in handen van strafrechters en beboetingsambtenaren: feiten uit Vlaanderen en Brussel”, *Milieu en recht* 2009, (342) 346–347. Zie ook, met aanvullende data omtrent de dossierinstroom bij de parketten: C.M. BILLIET, “Bestrafing van milieucriminaliteit: de beboetingsambtenaar als derde speler op het veld”, in L. LAVRYSEN (ed.), *Het milieuhandavingsdecreet in de praktijk. Een jaar nieuwe milieuhandavingspraktijk onder de loep*, Brugge, die Keure, 2010, (83) 112–131.

²⁴ Nu het databestand de milieustrafrechtspraak van de jaren 2003–2007 betreft, werd niet het Samenwerkingsakkoord 2008 Verpakkingsafval maar het Samenwerkingsakkoord 1996 Verpakkingsafval, zijn voorganger en inspiratiebron, in de dataselectie meegenomen.

²⁵ Wordt er in deze materies geen toezicht uitgeoefend dat tot verbalisering leidt? Enkel het Samenwerkingsakkoord 1999 Seveso II en de Wet 1998 Productnormen (redactie na wetwijziging in 2003) kennen hun toezichthoudende ambtenaren een afhandelingsbevoegdheid toe, die hen de mogelijkheid verleent om de misdrijven die zij vaststellen niet te verbaliseren en dus een uitzondering behelst op de ambtelijke aangifteplicht *ex art.* 29 Sv. Zie art. 29 §3 samenwerkingsakkoord en art. 17bis wet.

²⁶ Wegens hun vrij recente inwerkingtreding, blijven het Bodemdecreet 2006, Mestdecreet 2006 en de bijhorende uitvoeringsbesluiten buiten beschouwing in het gevoerde praktijkonderzoek. Beide decreten bouwen echter voort op oudere teksten, *resp.* het Bodemsaneringsdecreet 1995 en het Meststoffendecreet 1991. Deze oudere wetgeving werd wel in de dataselectie meegenomen.

²⁷ Zie ook, uitgebreid, BILLIET, ROUSSEAU, BALCAEN, MEEUS *et al.* (2009), nrs. 19 en 20, tabellen 3 en 4.

de vervolgte misdrijven was ontstaan er wordt gedocumenteerd, blijken afvalproblemen (35%) en geluidshinder (14%) het meest ter zake te staan. Water- (9%) en bodemverontreiniging (7%) komen ook behoorlijk wat aan bod, o.m. bij de schendingen van de meststoffenwetgeving. Een 5% van de tenlasteleggingen impliceert geen verontreinigings- of hinderproblemen. Grondwater- en luchtverontreiniging, geur-, stof- en trillingshinder, blijken in de dossiers slechts relatief zelden het probleem te vormen.²⁸

B. Onderzoeksvragen en precisering van het onderzoeksveld

7. De vraag die we in hoofdorde willen beantwoorden betreft het bestraffingsbeleid dat de strafrechter in milieuzaken voert eens feiten en daderschap bewezen zijn. De grote klassieker van de straftoemeting is het criterium van ‘de ernst van het misdrijf’, de som van de zwaarwichtigheid van de feiten *an sich* en van de strafwaardigheid van de overtreder. Of, samen met ROZIE: “*Uit vaststaande cassatierechtspraak volgt dat de rechter ten gronde binnen de door de wet gestelde perken in feite en onaantastbaar de strafmaat bepaalt die hij in verhouding acht tot de zwaarte van het bewezen verklaarde misdrijf en tot de individuele strafwaardigheid van de beklaagde*”.²⁹ In de bestrafing waarvoor de strafrechter, beklaagde na beklaagde, opteert, heeft hij concreet drie basisopties, die zeer veel ruimte tot beleidsvoering geven³⁰. De eerste optie bestaat erin niet te straffen: binnen de door de wet vooropgestelde voorwaarden, kan de strafrechter kiezen voor een opschorting van de uitspraak. Indien hij deze optie niet gepast acht en wel de stap zet naar bestrafing, kan hij kiezen uit drie hoofdstraffen met bijhorende wettelijke strafminima en -maxima: vrijheidsberoving, beboeting en, voor correctionele en politiezaken enkel, een werkstraf. Een derde en laatste veld voor beleidsvoering betreft de mogelijkheid de straf geheel of gedeeltelijk op te leggen met uitstel van tenuitvoerlegging. Hoe werkt het criterium van de ernst van het misdrijf in milieuzaken binnen dit palet aan mogelijkheden? Nu ons eerder onderzoek aantoonde dat correctionele rechters in haast één op acht milieudossiers de gunst van de opschorting toekennen (Tabel 1), dat vrijheidsstraffen er anders dan vaak wordt gedacht geenszins zeldzaam zijn en dat de werkstraf inzake dit type criminaliteit helemaal geen doorbraak heeft gemaakt (Tabel 2)³¹, richten we de aandacht meer bepaald op de drie volgende velden voor beleidsvoering: (1) de keuze tussen een opschorting van de uitspraak van veroordeling en bestrafing; (2) de bestrafing aan de hand van de twee klassieke hoofdstraffen, vrijheidsberoving en boete; (3) de mate waarin deze bestrafing al of niet onder uitstel gebeurt. Laat het criterium van de ernst van het misdrijf zich op gelijke wijze gelden bij de keuze voor een opschorting, bij het bepalen van straf en strafmaat en bij het hanteren van de mogelijkheid tot uitstel? Speelt de schade die een misdrijf al dan niet heeft aangericht een rol? Wordt schade aan milieugoederen ernstig bevonden? Zijn er vormen van verontreiniging en hinder waar zwaarder aan wordt getild dan

²⁸ *Ibid.*, nr. 21, Tabel 5.

²⁹ J. ROZIE, “Op zoek naar meer eenvormigheid in de straftoemeting: van maatpak naar confectiepak”, *R.W.* 2005-06, (1481) nr. 5, met verwijzing naar Cass. 13 augustus 1986, *Arr. Cass.* 1985-86, 1519, Cass. 21 september 1994, *Arr. Cass.* 1994, 766 en Cass. 8 juni 2005, P.05.0349.F. De idee dat iedere bestrafing proportioneel behoort te zijn, is zeer diep verankerd in onze rechtscultuur. Zie o.m. COUNCIL OF EUROPE, *Recommendation n° R (92) 17 of 19 October 1992 of the Committee of Ministers to Members States concerning consistency of sentencing*, te vinden op de website van de Raad van Europa, en art. 49 *Legaliteitsbeginsel en evenredigheidsbeginsel inzake delicten en straffen* van het Handvest van de Grondrechten van de Europese Unie (*Pb.* 2007, C 303), meer bepaald art. 49.3 Handvest. Het principe is bv. ook prominent aanwezig in de rechtsmatigheidstoetsing van bestuurlijke bestraffingsbesluiten (tucht- en overig bestraffingscontentieux) voor onze Raad van State. – C.M. BILLIET, “Beginselen van behoorlijk bestuur en bestuurlijke handhaving. Evenredigheid en zuinigheid in het sanctioneringsproces”, *T.M.R.* 2008, (298) nrs. 6–12.

³⁰ J. ROZIE, *l.c.*, nr. 4.

³¹ Zie ook BILLIET, ROUSSEAU, BALCAEN, MEEUS *et al.* (2009), nrs. 27–28.

andere? Heeft schuld inderdaad een impact en welke dossieraspecten ‘maken’ dan wel die schuld? Welke factoren verhogen of verlagen de kans op opschorting van de uitspraak? Welke factoren leiden tot hogere of lagere straffen? Onder welke omstandigheden stijgt of daalt de kans op geheel of gedeeltelijk uitstel van tenuitvoerlegging van de opgelegde straffen? Twee bijhorende vragen hebben als doel het beleid van de strafrechter in tijd en ruimte te situeren. Worden milieustrafrechters strenger met de jaren? En maakt het ook in milieuzaken³² werkelijk een verschil welke correctionele rechtbank de zaak behandelt?

Tabel 1. De uitkomst van de berechting: overzichtgegevens

Verdachten algemeen	Type uitspraak			
	Eerste aanleg		Beroep (Hof Gent)	
Vrijspraak	193	11,94 %	43	16,27 %
Opschorting van uitspraak	190	11,75 %	6	2,26 %
Veroordeling	1221	75,51 %	196	73,96 %
Andere*	13	0,80 %	20	7,55 %
Totaal	1617	100,00%	265	100,00%

Andere*: o.m. overlijden, eenvoudige schuldigverklaring, onontvankelijkheid, buiten de zaak stelling.

Bron: BILLIET, ROUSSEAU, BALCAEN, MEEUS *et al.* (2009).

Tabel 2. Natuurlijke personen: de hoofdstraffen in de praktijk

Hoofdstraffen	Eerste aanleg		Beroep	
	Vrijheidsstraf	1	0,10 %	3
Geldboete	895	87,49 %	117	82,40 %
Werkstraf	17	1,66 %	1	0,70 %
Vrijheidsstraf en geldboete	102	9,97 %	18	12,68 %
Andere	8	0,78 %	3	2,11 %
Totaal aantal veroordelingen	1023	100,00 %	142	100,00 %

Bron: BILLIET, ROUSSEAU, BALCAEN, MEEUS *et al.* (2009).

8. In netvermelde onderzoeksvraag verweven we een aandachtspunt dat raakt aan het hybride karakter van het milieustrafrecht, opgesteld tussen milieurecht en strafrecht.

Het milieurecht beschermt het leefmilieu ter wille van de mens, het leefmilieu zelf, of de mens én het leefmilieu. Het Afvalstoffendecreet 1981 en het Milieuvergunningendecreet, de twee decreten waarop haast twee derde van de tenlasteleggingen zijn gebaseerd³³, voeren de dubbele doelstelling. Zo eveneens het Decreet 1995 Algemene bepalingen milieubeleid. De Wet 1973 Geluidshinder, die in de strafrechtspleging ook goed aan bod komt³⁴, beschermt in wezen de mens. Het merendeel van de overige wetgevingsverzamelingen waarvan schendingen in de onderzochte casuïstiek tot strafvervolgning heeft geleid, deelt deze exclusief antropocentrische oriëntatie. Aldus m.n. de Wet 1969 Bestrijdingsmiddelen, de Wet 1971 Oppervlaktewateren en het Grondwaterdecreet 1984. Ook het Bodemsaneringsdecreet hoort wellicht tot het lijstje. Enkel het Meststoffendecreet 1991 richt zich op de bescherming van het leefmilieu als dusdanig.³⁵ Verschillende wetteksten waarin de bescherming van de mens als doelstelling blijkt, benadrukken specifieke aspecten van het menselijke bestaan. De wetgeving die de bescherming van de oppervlaktewateren en het grondwater beoogt -- Wet 1971 Oppervlaktewateren en Grondwaterdecreet 1984 -- schenkt bijzondere aandacht aan de

³² Zie ook de recente bespreking van de straftoemingsproblematiek in A. MONSIEURS, J. ROZIE en M. VANDERHALLEN, “Consistente bestraffing: utopie of realiteit? De houding van magistraten tegenover consistentie in de strafvordering en straftoemering toegelicht”, *R.W.* 2009-10, 90–103

³³ Zie randnr. 5 hogerop.

³⁴ *Ibid.* .

³⁵ BILLIET (2008), nr. 189.

nutsfuncties van het water. Dit moet worden beschermd om geschikt te blijven voor de drinkwatervoorziening³⁶ en huishoudelijke, industriële en andere economische activiteiten³⁷. Veel voorkomend is een beperking van de bekommernis om de mens tot een bekommernis voor de volksgezondheid. Aldus o.m. de Wet 1969 Bestrijdingsmiddelen, de Wet 1973 Geluidshinder en het Afvalstoffendecreet 1981.³⁸

De rechtsgoederen waarop het strafrecht zich traditioneel richt, liggen anders. Naast de bescherming van de hogere belangen van de natie op het vlak van veiligheid en munt, bestaan de kernwaarden waaromheen deze rechtstak gegroeid is in essentie uit de bescherming van het leven en de fysieke integriteit van de burger en van zijn eigendommen³⁹. En in de bestraffing vormt schuld een essentieel gegeven. Het Strafwetboek kwam als schuldstrafrecht tot stand⁴⁰. Het Hof van Cassatie blijft er aan herinneren dat ons strafrecht schuldstrafrecht is en blijft⁴¹.

Ons eerdere empirische onderzoek betreffende milieustrafrechtspraak van het Hof van Beroep te Gent voor de jaren 1990 – 2000 leidde tot een paar intrigerende resultaten. Uit dit kleinschalige onderzoek bleek dat het hof in zijn bestraffing eigen klemtonen legde, die afweken van de rechtspraak op het niveau van de eerste aanleg. De eigen klemtonen in de beroepsrechtspraak maakten de aansluiting bij de kernwaarden en -principes van het klassieke strafrecht: bescherming van de fysieke integriteit en eigendommen van de burger en een nauwer en concreter afmeten van de schuld⁴². N.a.v. deze bevindingen, willen we nagaan hoe, tussen milieurecht en strafrecht, de waardering verloopt van de objectieve ernst van de feiten *an sich* en de individuele strafwaardigheid van de overtreder in de milieustrafrechtspraak. Hanteert de milieustrafrechter voor wat het eerste deelcriterium betreft de kernwaarden die centraal staan in de betrokken milieuwetgeving of laat hij zich leiden door de historische kernwaarden van het strafrecht? En hoe belangrijk is, in zijn bestraffingsbeleid, naast het eerste deelcriterium, het tweede deelcriterium, de schuld? Is de milieustrafrechtspraak een huis van strafrecht of milieurecht, van Haus⁴³ of Brundtland⁴⁴?

9. We bekijken de onderzoeksvragen voor het bestraffingsbeleid in eerste aanleg en in beroep en gaan hierbij na of er verschillen bestaan tussen het beleid van de correctionele rechter en dit van de beroepsrechter.

³⁶ Grondwaterdecreet 1984.

³⁷ Wet 1971 Oppervlaktewateren.

³⁸ BILLIET (2008), nr. 189.

³⁹ Zulks blijkt op treffende wijze uit de opschriften van de verschillende titels van Boek II Strafwetboek, in het bijzonder de Titels VIII en IX. Zie o.m. ook A. DE NAUW, *Inleiding tot het bijzonder strafrecht*, Mechelen, Wolters Kluwer België, 2005, VII.

⁴⁰ O.m. VAN DEN WYNGAERT (2009), 17–19.

⁴¹ Cass. 12 mei 1987, *R.W.* 1987-88, concl. Adv.-Gen. J. DU JARDIN; B. SPRIET, “Elk misdrijf – ook uit het bijzonder strafrecht – vereist een moreel element of schuldbestanddeel” (noot bij Cass. 13 december 1994), *R.W.* 1995-96, 533–537.

⁴² ROUSSEAU en BILLIET (2005), 93–97. Zie ook *infra*, nrs. 22 en 23–24.

⁴³ J.J. Haus: Gentse hoogleraar die in de wandel kortweg de ‘vader’ van het Belgische Strafwetboek van 1867 heet te zijn. Hij was de voorzitter van de Commissie die kort na de Belgische onafhankelijkheid, met name in 1834, werd opgericht om de *Code pénal* van 1810 te herzien. De tekst was klaar in 1864 en werd in 1867 door het Parlement aangenomen. De eerstvolgende commissie tot herziening van het Strafwetboek werd opgericht in 1978 ... VAN DEN WYNGAERT (2009), 13 en 17.

⁴⁴ Gro Harlem Brundtland: Noors politica, diplomaat en arts. Ze was voorzitter van de *World Commission on Environment and Development* toen deze in 1987 het rapport *Our Common Future* vrijgaf, doorgaans kortweg ‘het Brundtland rapport’ genoemd. Het rapport vervulde een sleutelrol in de verankering van het concept van duurzame ontwikkeling in de beleidsontwikkeling, van het internationale tot het lokale niveau, m.b.t. milieubescherming, economische groei en sociale billijkheid.

C. De onderzoeksmethode

1. *Regressie-analyse*

10. Het onderzoek naar de factoren die het bestraffingsbeleid van de strafrechter inzake milieucriminaliteit *de facto* bepalen, wordt gevoerd met behulp van regressie-analyses. Voor een uitstekende bespreking van deze analysetechniek afgestemd op een juristenpubliek, verwijzen we naar het gloednieuwe handboek van LAWLESS, ROBBENNOLT & ULEN⁴⁵. Hier willen we er enkel aan herinneren dat het instrument het mogelijk maakt de relaties tussen factoren te onderzoeken én de kans toetst dat een verband tussen factoren een werkelijk verband vormt dan wel op louter toeval berust.

2. *De monetaire waardering van vrijheidsstraffen*

11. Voor het onderzoek naar de factoren die het bestraffingsbeleid van de strafrechter beïnvloeden, werd eerst een methode uitgewerkt om vrijheidsstraffen monetair te waarderen. De regressie-analyse kan immers uitsluitend met kwantitatieve gegevens werken.

12. De methode die we hanteren, neemt de monetaire waardering van vrijheidsstraffen waarvoor de wetgever in art. 41*bis* Strafwetboek heeft gekozen als uitgangspunt. Zoals bekend, bevat deze bepaling o.m. berekeningsregels ter verhoging van de maximumboeten die aan rechtspersonen kunnen worden opgelegd in correctionele zaken waar aan natuurlijke personen niet alleen een boete maar ook een vrijheidsstraf kan worden opgelegd. Hun *ratio legis* spreekt voor zich: er werd in een mechanisme voorzien dat een correctie aanreikt voor het feit dat rechtspersonen niet in de gevangenis kunnen worden gezet. De wetgever beoogde hierbij een gelijke en niet-discriminatoire behandeling van natuurlijke en rechtspersonen.⁴⁶

De verschillen in maximumboeten worden vergeleken met de maximale vrijheidsberovingen. Zo worden de geldelijke waarderingen gevonden die de wetgever aan vrijheidsberovingen van bepaalde duur heeft toegekend. Wanneer we de verschillen terugschalen op maandbasis, vinden we monetaire waarderingen van één maand vrijheidsberoving. De resultaten, met correctie van de wettelijke bedragen naar de reëel te betalen bedragen toe (vermenigvuldigd met de toepasselijke opdecimen) zijn opgenomen in Tabel 3. De berekeningswijze is erg eenvoudig. Aldus bv. de Wet 1971 Oppervlaktewateren: $(66.000 - 27.500 \text{ euro}) : 6 = 6.417$ euro impliciete geldelijke waarde van één maand vrijheidsstraf.

Vervolgens werd ervoor gekozen een en ander te vereenvoudigen om tot één enkele waarde voor een maand vrijheidsberoving te komen, ongeacht de geschonden wetgeving. Daarbij leek

⁴⁵ R.M. LAWLESS, J.K. ROBBENNOLT en T.S. ULEN, *Empirical methods in law*, New York, Aspen Publishers – Wolters Kluwer Law & Business, 2009, 289–366.

⁴⁶ Bij het vaststellen van de wettelijke schaal van de geldboeten toepasselijk op rechtspersonen, hanteerde de wetgever meer precies een dubbel uitgangspunt: (1) er moest een zo groot mogelijk parallelisme met de bestraffing van natuurlijke personen worden bereikt en (2) natuurlijke personen mochten in geen geval strenger bestraft kunnen worden dan rechtspersonen. – Toelichting bij het wetsvoorstel tot invoering van de strafrechtelijke aansprakelijkheid van rechtspersonen, *Parl. St.*, Senaat, 1998-99, nr. 1-1217/1, 5 en 7. Zie o.m. ook R. VERSTRAETEN en B. SPRIET, “De rechtspersoon en zijn geldboete”, in *Liber Amicorum Jean Du Jardin*, Antwerpen, Kluwer, 2001, (321) nr. 8.

het redelijk de idee te hanteren dat de geldelijke waarde van een maand vrijheidsstraf marginaal afneemt met de duur van de totaal opgelegde vrijheidsstraf. De individuele en algemene preventieve impact van een gevangenisstraf lijkt immers het sterkst voor de eerste maanden van haar duurtijd, om nadien geleidelijk zwakker te worden. De berekende waarden⁴⁷ vallen binnen het bereik van de waarden vermeld in Tabel 3: voor vrijheidsstraffen van twee, zes en twaalf maanden hebben we equivalente geldelijke waarden van, resp., 100.000, 280.458 en 508.975 euro.

Tabel 3. Monetaire waardering van vrijheidsstraffen

Wetgeving	Maximumboete voor natuurlijke personen (incl. opdecimen van 5,5)	Maximumboete voor rechts-personen (incl. opdecimen van 5,5)	Impliciete geldelijke waarde van de maximale vrijheidsstraf	Impliciete geldelijke waarde van één maand vrijheidsstraf (afgerond)
Wet 1971 Oppervlaktewateren	27.500€	66.000 €	6 maand= 38.500€	6.417€
Wet 1973 Geluidshinder	27.500 €	66.000€	6 maand = 38.500€	6.417€
Afvalstoffendecreet 1981, versie 1994	55.000.000€	110.000.000€	5 jaar= 55.000.000€	916.667€
Grondwaterdecreet 1984	55.000€	660.000€	5 jaar = 605.000 €	10.083€
Milieuvergunningdecreet 1985	550.000€	1.100.000€	1 jaar = 550.000€	45.833€
Meststoffendecreet 1991	275.000€ 412.000€ 550.000€	550.000€ 825.000€ 1.100.000€	2 maand= 275.000€ 6 maand= 412.000€ 1 jaar= 550.000€	137.000€ 68.750€ 45.833€
Bodemsaneringsdecreet 1995, versie 1998	55.000.000€	110.000.000€	5 jaar= 55.000.000€	916.667€
Decreet 1995 Algemene bepalingen milieubeleid, Titel Bedrijfsinterne milieuzorg	55.000.000€	110.000.000€	5 jaar= 55.000.000€	916.667€

II. Selectie en beschrijving van de variabelen

13. Nadat we de vrijheidsstraffen die in de dataset voorkwamen monetair hadden gewaardeerd, hebben we de dataset gebruikt om te schatten welke factoren de basiskeuzen bepalen die een strafrechter kan maken eens feiten en daderschap bewezen zijn. Zoals hogerop al werd aangegeven, zijn die basiskeuzen de volgende drie:

- de keuze voor een opschorting van de uitspraak van veroordeling vs. een bestraffing;
- bij bestraffing, de bepaling van de hoogte van de hoofdstraffen, meer bepaald vrijheidsberoving en boete;
- bij bestraffing, de beslissing de straf geheel of gedeeltelijk op te leggen onder uitstel.

In dit deel bespreken we eerst de selectie en definitie van de afhankelijke variabelen waarmee we de basiskeuzen van de strafrechter weergeven (II.A). Vervolgens lichten we de selectie en definitie toe van de verklarende variabelen die de factoren vatten waarvan we de invloed op de basiskeuzen van de strafrechter willen nagaan (II.B).

⁴⁷ De geschatte functie is gelijk aan: *geldelijk equivalent in euro* = $100.000 + 100.000^{0,497}$ *vrijheidsstraf in maanden*. Aan de hand van deze functie kunnen we elke vrijheidsstraf uitgesproken in onze dataset omzetten in een benaderende geldelijke waarde. De functie houdt rekening met de momenteel geldende opdecimen (namelijk 5,5) en kan dus niet direct toegepast worden op onderzoek dat een andere tijdsperiode zou betreffen.

A. De afhankelijke variabelen

14. De afhankelijke variabelen in de regressie-analyses van *de vonnissen van de correctionele rechtbanken* zijn de volgende:

- de variabele OPSCHORTING die weergeeft of de strafrechter de gunst van de opschorting van de uitspraak van veroordeling toekende of een eenvoudige schuldigverklaring uitsprak (OPSCHORTING=1) dan wel besliste tot een veroordeling van de beklaagde (OPSCHORTING=0);
- de variabele EFFSTRAF⁴⁸ die de effectieve hoofdstraf in eerste aanleg weergeeft (som van de effectieve boete vermeerderd met de toepasselijke opdecimen en van de monetaire waarde van de effectieve vrijheidsstraf);
- de variabele KANSUITSTEL die weergeeft of de strafrechter een hoofdstraf oplegt onder uitstel (KANSUITSTEL=1) of niet (KANSUITSTEL=0);
- de variabele UITSTEL⁴⁹ die de hoofdstraf in eerste aanleg onder uitstel weergeeft (som van boete onder uitstel vermeerderd met de toepasselijke opdecimen en van de monetaire waarde van de vrijheidsstraf onder uitstel).

Deze variabelen staan voor, *resp.*:

- 1) de kans op een opschorting (eenvoudige schuldigverklaring) vs. een bestraffing door de correctionele strafrechter;
- 2) de hoogte van de effectieve hoofdstraffen (vrijheidsberoving en boete);
- 3) de kans op uitstel of niet;
- 4) de hoogte van de hoofdstraffen met uitstel van tenuitvoerlegging (vrijheidsberoving en boete).

De enkele gevallen waar de correctionele strafrechter, met toepassing van art. 21*ter* V.T. Sv, voor een eenvoudige schuldigverklaring koos⁵⁰, werden geassimileerd met de keuze voor de gunst van een opschorting om redenen die we even verder⁵¹ toelichten.

Bij bestraffing, werken we met afzonderlijke regressie-analyses voor de effectieve straffen enerzijds en de straffen met uitstel van tenuitvoerlegging anderzijds. We hebben hiervoor gekozen na verkennende analyses waaruit bleek dat een schatting aan de hand van de volledige straf (som van de effectieve straf met een eventuele straf onder uitstel) een onvoldoende verklarende kracht had; de verklarende variabelen vertoonden daar weinig verband mee. In de analyse werken we enkel met reële boetebedragen: de opgelegde boetebedragen werden stelselmatig vermeerderd met de toepasselijke opdecimen. Hiermee zijn de boetebedragen en de monetaire waarden voor de vrijheidsstraffen op gelijkaardige wijze verrekend: zoals even

⁴⁸ De schatting wordt uitgevoerd met de logaritmische transformatie (LN) van de EFFSTRAF variabele en niet met de absolute waarden van deze afhankelijke variabele. Het herschalen van deze variabele zorgt voor minder variabiliteit in de te schatten afhankelijke variabele en brengt de verdeling van de afhankelijke variabele dichter bij de normale verdeling. De kwaliteit van de econometrische schatting verbetert dus sterk door deze transformatie van de data. Voor een correcte interpretatie van de gerapporteerde resultaten in dit artikel is het essentieel rekening te houden met deze transformatie.

⁴⁹ De schatting wordt uitgevoerd met de logaritmische transformatie (LN) van de UITSTEL variabele en niet met de absolute waarden van deze afhankelijke variabele. Het herschalen van deze variabele gebeurde om de zelfde redenen als het herschalen van de EFFSTRAF variabele. Voor een correcte interpretatie van de hier gerapporteerde resultaten is het essentieel rekening te houden met deze transformatie.

⁵⁰ Zie hoger, Tabel 1.

⁵¹ *Infra*, randnr. 16.

hogerop werd uiteengezet⁵², werd ook bij de berekening van de monetaire waarde van de vrijheidsstraffen rekening gehouden met de opdecimen.

De bevinding dat de verklarende variabelen een onvoldoende verklarende kracht hadden bij schattingen die de straf als geheel betroffen, maar wel een goede verklarende kracht hadden bij schattingen die de effectieve straf en de straf onder uitstel elk apart namen, was op zich erg belangwekkend. Zij suggereerde dat de strafrechters bewust omgaan met elk van beide bestraffingsmogelijkheden. We komen hier verder in ons verhaal op terug.

15. De afhankelijke variabelen in de regressie-analyses van *de arresten van het hof van beroep* zijn de volgende:

- de variabele BEROEP die weergeeft of er tegen de uitspraak in eerste aanleg beroep werd ingesteld (BEROEP=1) dan wel geen beroep werd ingesteld (BEROEP=0);
- de variabele VERSCHIL-EFFSTRAF die het verschil⁵³ weergeeft tussen de effectieve hoofdstraf in beroep (som van de effectieve boete vermeerderd met toepasselijke opdecimen en de monetaire waarde van de effectieve vrijheidsstraf) en de effectieve hoofdstraf in eerste aanleg (EFFSTRAF);
- de variabele VERSCHIL-UITSTEL⁵⁴ die het verschil weergeeft tussen de hoofdstraf met uitstel in beroep (som van de boete met uitstel en de monetaire waarde van de vrijheidsstraf met uitstel) en de hoofdstraf met uitstel in eerste aanleg (UITSTEL).

Met de eerste variabele schatten we de kans dat beroep wordt ingesteld. De tweede variabele laat toe de wijzigingen van de effectieve bestraffing in beroep te analyseren, terwijl de derde variabele toelaat om de wijzigingen van de bestraffing met uitstel in beroep te analyseren.

De expliciete schatting van de kans op een beroep was noodzakelijk om een mogelijke vertekening⁵⁵ te voorkomen in de analyse van de hoofdstraffen die in beroep worden opgelegd. Het is immers waarschijnlijk dat er significante verschillen zijn tussen de kenmerken van zaken waarin beroep werd ingesteld en van zaken waarin geen beroep werd ingesteld.

Bij het onderzoek naar de hoogte van de hoofdstraffen in beroep concentreren we ons op het verschil tussen deze hoofdstraffen en degenen die in eerste aanleg werden opgelegd. Op die manier is het mogelijk om een duidelijk onderscheid te maken tussen de factoren die beslissingen in beroep *vs.* de eerste aanleg bepalen. Omdat we de analyse toespitsen op het verschil tussen de hoofdstraffen in beroep en in eerste aanleg, hebben we in de regressie-analyses ter verklaring van de variabelen VERSCHIL-EFFSTRAF en VERSCHIL-UITSTEL enkel gebruik gemaakt van de arresten uit het databestand waarvoor ook de bestreden uitspraak in eerste aanleg in het bestand aanwezig was. Denkend aan de basisprincipes die de devolutieve werking van het beroep in strafzaken beheersen⁵⁶, willen we ook meteen

⁵² Hoger, randnr. 12 *in fine*.

⁵³ Wanneer de effectieve straf in beroep hoger (lager) is dan de effectieve straf in eerste aanleg is dit verschil positief (negatief). Wanneer het beroep de uitspraak in eerste aanleg bevestigt, is het verschil nul. Wanneer het beroep werd ingesteld tegen een opschorting of een eenvoudige schuldigverklaring, werd deze laatste in deze analyse meegenomen als een straf van 0 euro in eerste aanleg (EFFSTRAF=0).

⁵⁴ Wanneer de straf onder uitstel in beroep hoger (lager) is dan de straf onder uitstel in eerste aanleg is dit verschil positief (negatief). Wanneer het beroep de uitspraak in eerste aanleg bevestigt, is het verschil nul.

⁵⁵ Significante verschillen tussen beroepszaken en niet-beroepszaken zouden leiden tot een '*sample selection bias*' of steekproef-selectie-vertekening wanneer de kans op een beroep niet vooraf zou worden geschat.

⁵⁶ De basisprincipes van de devolutieve werking van het beroep in strafzaken zijn welbekend. Als alleen de beklagde beroep instelt, kan, wat de strafvordering betreft, de in eerste aanleg uitgesproken straf niet worden verzwaaard (geen *Reformatio in pejus*). Een hoger beroep van het openbaar ministerie, daarentegen, heeft een

onderlijnen dat in alle zaken van dit arrestenbestand beroep werd ingesteld door het openbaar ministerie. Meestal gebeurde dit nadat één of meer beklaagden eerder beroep hadden ingesteld⁵⁷. Nu het arrestenbestand geen enkele zaak omvatte waarin het openbaar ministerie niet in beroep ging, kon elk arrest wel degelijk zowel tot hogere als lagere straffen leiden. Ook bij deze analyse hebben we uitsluitend gewerkt met boetebedragen die stelselmatig waren vermeerderd met de toepasselijke opdecimen. Anders dan voor de strafrechtspraak op het niveau van de correctionele strafrechters, omvatte het onderzochte arrestenbestand te weinig toepassingen van de opschorting (en de eenvoudige schuldigverklaring)⁵⁸ om een onderzoek naar de opschorting op beroepsniveau mogelijk te maken.

16. Voor een goed begrip van de onderzoeksresultaten geven we nog even het wettelijke kader mee waarin de verschillende afhankelijke variabelen werken.

De *opschorting van een uitspraak van veroordeling* is een gunst die de strafrechter slechts kan verlenen, met instemming van de verdachte, indien de tenlastelegging bewezen is verklaard. De beklaagde mag voorheen nog niet zijn veroordeeld tot een criminele straf of tot een hoofdgevangenisstraf van meer dan zes maanden (natuurlijke persoon) dan wel 4.000 euro (rechtspersoon). En de bewezen tenlasteleggingen mogen niet van dien aard zijn dat ze, in het concrete geval, gestraft behoren te worden met een hoofdstraf van meer dan vijf jaar correctionele gevangenisstraf (natuurlijke persoon) dan wel meer dan 120.000 euro (rechtspersoon) of een zwaardere straf.⁵⁹ De paar toepassingen van de eenvoudige schuldigverklaring die in het databestand voorkomen, hebben we in deze categorie uitspraken meegenomen omdat het basismechanisme erg analoog is. Feiten en daderschap zijn bewezen, maar de redelijke termijn voor strafrechtelijke afhandeling is overschreden. De strafrechter heeft wettelijk gezien een keuze: eenvoudige schuldigverklaring of een straf die lager kan liggen dan de wettelijke minimumstraf. De keuze die hij in de betrokken casuïstiek heeft gemaakt, is de eenvoudige schuldigverklaring.⁶⁰

Voor een overzicht van de *wettelijke minimum- en maximumgrenzen van de vrijheidsberoving en de boeten* bepaald in de wetgevingen waarvan in de veroordelende uitspraken toepassing werd gemaakt⁶¹ verwijzen we naar BILLIET, ROUSSEAU, BALCAEN, MEEUS *et al.*

ruime devolutieve werking: binnen de perken van het voorwerp van het beroep, kan de appelrechter een vrijgesprokene veroordelen, de straf verzwaren, behouden, of verminderen, en een veroordeelde vrijspreken. In de praktijk wordt bij beroep door een verdachte omzeggens steeds ook beroep ingesteld door het openbaar ministerie. Zie o.m. R. DECLERCQ, *Beginselen van strafrechtspleging*, Mechelen, Wolters Kluwer Belgium, 2007, nrs. 2912–2954.

⁵⁷ Er werd beroep ingesteld door 94 van de 109 veroordeelden. De overige 15 stonden dus opnieuw terecht door een beroep van het openbaar ministerie, dat in een paar gevallen aangevuld werd door een beroep vanwege de burgerlijke partijen. Van de 94 veroordeelden die zelf beroep instelden waren er 65 die dit als eerste deden.

⁵⁸ Zie ook Tabel 1 hogerop

⁵⁹ Art. 3 lid 1 (natuurlijke personen) en art. 18bis eerste streepje (rechtspersonen) Wet 29 juni 1964 betreffende de opschorting, het uitstel en de probatie. De grensbedragen inzake rechtspersonen zijn uiteraard bedragen zonder verrekening van opdecimen. Zie ook VAN DEN WYNGAERT (2009), 505–513. Voor een kritische kanttekening bij de conversiewaarden bepaald in art. 18bis wet: R. VERSTRAETEN en B. SPRIET, *l.c.*, (321) nr. 15, 330–331.

⁶⁰ Art. 21ter V.T. Sv: “Indien de duur van de strafvervolgung de redelijke termijn overschrijdt, kan de rechter de veroordeling bij eenvoudige schuldigverklaring uitspreken of een straf uitspreken die lager kan zijn dan de wettelijke minimumstraf. / Wanneer de veroordeling bij eenvoudige schuldigverklaring wordt uitgesproken, wordt de verdachte veroordeeld in de kosten en, zo daartoe aanleiding bestaat, tot teruggave. De bijzondere verbeurdverklaring wordt uitgesproken.”.

⁶¹ Zie hoger, randnr. 5.

(2009)⁶². Eerder onderzoek wijst uit dat de straffen die in de praktijk worden opgelegd in de lage marge van de wettelijke mogelijkheden blijven: vrijheidsberovingen liggen in regel tussen één en zes maanden⁶³, de gemiddelde boetebedragen na verrekening van de toepasselijke opdecieimen liggen in eerste aanleg op 3.787 *resp.* 14.569 euro (natuurlijke *resp.* rechtspersonen) en in beroep op 7.061 *resp.* 10.733 euro (natuurlijke *resp.* rechtspersonen)⁶⁴.

De vonnisgerechten kunnen *geheel of gedeeltelijk uitstel van tenuitvoerlegging van de opgelegde straffen* enkel toestaan indien de veroordeelde eerder nog niet werd veroordeeld tot een criminele straf of tot een hoofdgevangenisstraf van meer dan twaalf maanden (natuurlijke persoon) dan wel 24.000 euro (rechtspersoon) en wanneer zij in het voorliggende dossier tot één of meer straffen van niet meer dan vijf jaar (natuurlijke persoon) dan wel 120.000 euro (rechtspersoon) veroordelen.⁶⁵

B. De verklarende variabelen

17. Om de kans op bestraffing door de strafrechter, de hoogte van de effectieve straf in eerste aanleg, de kans op uitstel van de hoofdstraf, de grootte van het eventuele toegekende uitstel, de kans op beroep, en de aanpassing van de effectieve en uitgestelde strafmaat in beroep te verklaren, onderzoeken we de verhouding van de desbetreffende afhankelijke variabelen met een aantal variabelen die er elk een invloed op kunnen hebben. Deze verklarende variabelen beogen in hoofddorde de impact van het criterium van de ernst van het misdrijf op het bestraffingsbeleid te meten, voor zijn beide klassieke bestanddelen: de objectieve zwaarwichtigheid van de feiten en de subjectieve strafwaardigheid van de overtreder. Zoals aangekondigd, nemen we in de regressie-analyses voorts ook een aantal variabelen op waarmee we de consistentie van de bestraffing doorheen de verschillende correctionele rechtbanken en het voorkomen van tijdstrends nagaan.

De meeste verklarende variabelen worden in alle zeven de uitgevoerde schattingen gebruikt⁶⁶.

18. In de variabelen waarmee we de impact van de ernst van het misdrijf op het beleid van de strafrechters onderzoeken, onderscheiden we (1) variabelen die de overtreder kenmerken en (2) variabelen die op een of andere manier de ernst van het misdrijf vatten.

(1) *De overtreder* kan een rechtspersoon zijn (RECHTSPERSOON=1), een natuurlijke persoon die de feiten pleegde binnen zijn of haar professionele activiteiten (PROFESSIONEEL=1) of

⁶² BILLIET, ROUSSEAU, BALCAEN, MEEUS *et al.* (2009), nr. 29 Tabel 16 en nr. 30 Tabel 18. Noteer dat laatst vermelde tabel een correctie behoeft voor wat de er aangegeven minimumboeten voor rechtspersonen betreft: de minima van 133,33 euro moeten 500 euro zijn. Voor het interpretatieprobleem dat art. 41*bis* §1 Sw stelde in het geval van minimumvrijheidsberovingen van minder dan een maand uitgedrukt in dagen, en de beslechting hiervan door het Hof van Cassatie in zijn arrest van 28 juni 2005: J. ROZIE, “De rechtspersoon en zijn minimumgeldboete: nieuwe ontwikkeling, nieuwe logica” (noot bij Cass. 28 juni 2005) (concl. Adv.-gen. D. Vandermeersch), *N.C.* 2006, 183–187.

⁶³ BILLIET, ROUSSEAU, BALCAEN, MEEUS *et al.* (2009), nr. 29.

⁶⁴ *Ibid.*, nr. 30.

⁶⁵ Art. 8 §1 (natuurlijke personen) en art. 18*bis* tweede streepje (rechtspersonen) Wet 29 juni 1964 betreffende de opschorting, het uitstel en de probatie. De grensbedragen inzake de rechtspersonen zijn uiteraard bedragen zonder verrekening van opdecieimen. Zie ook o.m. VAN DEN WYNGAERT (2009), 505–513.

⁶⁶ Wanneer een variabele in één van de schattingen ontbreekt, is dit omdat het databestand te weinig variatie in de waarde van de variabele vertoont voor de schatting in kwestie, wat meebrengt dat zij geen onderscheidende kracht heeft. Dit was vnl. het geval voor de tijdsvariabelen en regionale variabelen in de schattingen betreffende de beroepsrechtspraak. Zie *infra*, nrs. 19, 36 en 38.

een natuurlijke persoon die de feiten pleegde buiten het kader van professionele activiteiten (referentiecategorie waarbij dus RECHTSPERSOON=0 en PROFESSIONEEL=0)⁶⁷.

Onze dataset omvat 17% rechtspersonen, 35% natuurlijke personen die de feiten pleegden in het kader van professionele activiteiten en 48% natuurlijke personen die de feiten pleegden buiten hun professionele activiteiten. Haast de helft (49%) van de natuurlijke personen die de feiten pleegden in het kader van professionele activiteiten stonden terecht samen met een rechtspersoon. In de categorie van de natuurlijke personen die de feiten pleegden buiten het kader van professionele activiteiten, was dit slechts voor een 13% het geval. Zoals bekend, behelst de basisbepaling inzake de strafrechtelijke aansprakelijkheid van de rechtspersoon een beperking die er in de praktijk toe leidt dat het openbaar ministerie in dossiers met rechtspersonen en natuurlijke personen om proceseconomische redenen zowel de rechtspersoon als de natuurlijke persoon vervolgt⁶⁸.

(2) De variabelen die informeren omtrent ‘*de ernst van het misdrijf*’ omvatten (a) variabelen die uitsluitend of in hoofdorde de wederrechtelijke feiten kenmerken, (b) een variabele die zowel deze feiten als de strafwaardigheid van de overtreder betreft, en (c) variabelen die uitsluitend de strafwaardigheid van de overtreder betreffen.

(a) *Variabelen die uitsluitend of in hoofdorde de feiten kenmerken*

- De variabele BEWEZEN TLL geeft het aantal tenlasteleggingen weer die de uitspraak -- vonnis of arrest -- in hoofd van de verdachte bewezen verklaard⁶⁹. Enkel informatie betreffende deze tenlasteleggingen werd in de regressie-analyses verwerkt.
- De variabele DUUR geeft de duurtijd weer, uitgedrukt in dagen, van het langst durende misdrijf dat de overtreder pleegde⁷⁰.
- Wanneer uit de uitspraak blijkt dat één of meer van de misdrijven die de overtreder pleegde, werd ontdekt bij een inspectie door de Afdeling Milieu-inspectie⁷¹, dan is de variabele AMI=1. Dus wanneer AMI=0, dan betekent dit dat de uitspraak geen informatie

⁶⁷ Dat natuurlijke personen die de feiten pleegden buiten het kader van professionele activiteiten als referentiecategorie (vergelijkingspunt) fungeren, betekent dat we de bestraffing van rechtspersonen en van natuurlijke personen die de feiten pleegden in het kader van hun professionele activiteiten vergelijken met de bestraffing van natuurlijke personen die de feiten pleegden buiten het kader van professionele activiteiten.

Het gebruik van een referentiecategorie informeert niet uitsluitend over de relatie van de verklarende variabele met die referentiecategorie. Indien bv. de regressie-analyses aangeven dat rechtspersonen significant zwaarder worden bestraft dan onze referentiecategorie en we geen significant resultaat bekomen voor natuurlijke personen die de feiten pleegden in het kader van hun professionele activiteiten, betekent dit niet alleen dat rechtspersonen zwaarder bestraft worden dan natuurlijke personen die de feiten pleegden buiten het kader van professionele activiteiten maar ook dat zij zwaarder bestraft worden dan natuurlijke personen die de feiten pleegden in het kader van hun professionele activiteiten. En indien rechtspersonen significant zwaarder bestraft worden dan onze referentiecategorie en natuurlijke personen die de feiten pleegden binnen professionele activiteiten significant lichter, betekent dit uiteraard ook dat de eerstgenoemden zwaarder worden bestraft dan de laatstgenoemden.

⁶⁸ Art. 5, lid 2 Sw: “Wanneer een rechtspersoon verantwoordelijk gesteld wordt uitsluitend wegens het optreden van een geïdentificeerde natuurlijke persoon, kan enkel degene die de zwaarste fout heeft begaan worden veroordeeld. Indien de geïdentificeerde natuurlijke persoon de fout wetens en willens heeft gepleegd, kan hij samen met de verantwoordelijke rechtspersoon worden veroordeeld.”

⁶⁹ In eerste aanleg observeren we gemiddeld 2,1 bewezen tenlasteleggingen per overtreder, met een maximum van 28 tenlasteleggingen voor één van de overtreders. Tegen 703 van de 1311 beklaagden in eerste aanleg werd maar één bewezen tenlastelegging weerhouden. In beroep observeren we 2,8 bewezen tenlasteleggingen per overtreder en tegen 41 van de 109 beklaagden in beroep werd maar één bewezen tenlastelegging weerhouden.

⁷⁰ De gemiddelde duurtijd van het langst lopend misdrijf per overtreder was 505 dagen of iets meer dan één jaar en vier maanden. Het langst lopende misdrijf in onze dataset duurde 6.598 dagen of meer dan achttien jaar.

⁷¹ Bij ongeveer 12% van de overtreders werd één of meerdere van de misdrijven vastgesteld tijdens een inspectie door de Afdeling Milieu-inspectie.

bevat over de wijze waarop de zaak van start ging of laat blijken dat de zaak op een andere wijze van start ging.

- Verder weten we ook wanneer één of meer van de misdrijven die de overtreder pleegde als een prioritair misdrijf kan worden bestempeld (PRIORITAIR=1)⁷². Deze classificatie is gebaseerd op de *Prioriteitennota vervolgingsbeleid milieurecht in het Vlaams Gewest*⁷³.
- De uitspraak kan ook expliciet de schade beschrijven die werd aangericht door de misdrijven die de overtreder pleegde. Specifiek onderscheiden we hier misdrijven die schadelijk waren voor kwetsbare gebieden, fauna of flora (NATUUR=1) en misdrijven die schadelijk waren voor de gezondheid van derden of de volksgezondheid (VOLKSGEZONDHEID=1)⁷⁴.
- Wanneer één of meerdere derden zich burgerlijke partij stelden in de zaak is de variabele BURGERLIJKE PARTIJ=1⁷⁵.
- We weten ook wanneer minstens één van de bewezen misdrijven een schending betrof van de milieuvergunningplicht (MVPLICHT=1) of van de exploitatievoorwaarden (MVVOORWAARDE=1)⁷⁶.
- Verder bekijken we het type verontreiniging dat met het gepleegde misdrijf gepaard ging. Concreet onderscheiden we zes verschillende types. De overtreder kan minstens één misdrijf gepleegd hebben dat verband hield met onwettig afvalbeheer (AFVAL=1) of leidde tot bodem- of grondwaterverontreiniging (BODEM/GRONDWATER=1) geluidshinder (GELUID=1), geurhinder (GEUR=1), luchtverontreiniging m.i.v. stofhinder (LUCHT=1) of verontreiniging van de oppervlaktewateren (OPPWATER=1).⁷⁷

(b) *Een variabele die zowel deze feiten als de strafwaardigheid van de overtreder betreft*

De variabele POSITIEVE ACTIE geeft weer wanneer de uitspraak vermeldt dat de overtreder voor minstens één van de misdrijven die hij pleegde inspanningen deed om de toestand in orde te brengen⁷⁸ (POSITIEVE ACTIE=1). Wanneer dergelijke inspanningen niet in de uitspraak worden vermeld, is POSITIEVE ACTIE=0.

(c) *Variabelen die uitsluitend de strafwaardigheid van de overtreder betreffen*

- De uitspraak kan vermelden dat de overtreder eerder reeds minstens één veroordeling⁷⁹ opliep, voor milieumisdrijven maar ook andere misdrijven (STRAFREGISTER=1), of geen dergelijke vermelding bevatten (STRAFREGISTER=0).

⁷² In eerste aanleg pleegde 23% van de overtreeders minstens één prioritair misdrijf.

⁷³ COMMISSIE VERVOLGINGSBELEID, *Prioriteitennota vervolgingsbeleid milieurecht in het Vlaams Gewest*, Brussel, 30 mei 2000, 10 p., o.m. te vinden op de website van de Vlaamse Vereniging voor Steden en Gemeenten – www.vvsg.be, trefwoorden Omgeving>milieu>milieuhandhaving.

⁷⁴ In eerste aanleg waren 3,6% van de misdrijven schadelijk voor kwetsbare gebieden, fauna of flora en in beroep was dat voor 4,6% ervan het geval. In eerste aanleg waren 8% van de misdrijven schadelijk voor de gezondheid van derden of de volksgezondheid, in beroep 27%.

⁷⁵ In eerste aanleg was er bij 15% van de overtreeders een burgerlijke partij betrokken en in beroep 26%.

⁷⁶ In eerste aanleg (beroep) observeren we bij 25% (42%) van de overtreeders één of meer inbreuken op de vergunningplicht en bij 24% (39%) één of meerdere schendingen van de vergunningsvoorwaarden.

⁷⁷ We observeren de volgende percentages van overtreeders met minstens één misdrijf dat verband hield met: onwettig afvalbeheer (eerste aanleg 52%; beroep 38%), bodem- of grondwaterverontreiniging (eerste aanleg 11%; beroep 14%), geluidshinder (eerste aanleg 18%; beroep 37%), geurhinder (eerste aanleg 4%; beroep 4,6%), luchtverontreiniging (eerste aanleg 2,4%; beroep 4,6%) en verontreiniging van de oppervlaktewateren (eerste aanleg 10%; beroep 10%).

⁷⁸ In eerste aanleg werd bij 23% van de overtreeders vermeld dat ze een positieve actie ondernamen om de schade van één of meerdere inbreuken te beperken; in beroep gebeurde zulks voor 4,6% van de overtreeders.

⁷⁹ In eerste aanleg werd bij 13% van de overtreeders vermeld dat ze al een voorafgaande veroordeling hadden gekregen; in beroep was dat voor 19% van de overtreeders het geval.

- Om de ingesteldheid van de overtreder te meten, wordt de variabele OPZET gebruikt. Wanneer de motivatie van de hoofdstraf één of meerdere van de termen ‘wetens en willens’, ‘doelbewust’, ‘opzet’, ‘opzettelijk’ of ‘onwil’ gebruikt, is OPZET gelijk aan 1⁸⁰. Indien geen enkele van deze termen voorkomt, is OPZET gelijk aan 0.
- De uitspraak vermeldt dikwijls expliciet wanneer de overtreder uit winstbejag handelde en dus economisch voordeel uit het misdrijf haalde. Wanneer de motivatie van de hoofdstraf één of meerdere van de termen ‘winstbejag’, ‘economisch gewin’, ‘economisch belang(en)’, ‘geldgewin’, ‘financieel gewin’ of ‘lonend’ gebruikt, is de variabele WINSTBEJAG gelijk aan 1⁸¹. Indien geen enkele van deze termen voorkomt, is WINSTBEJAG gelijk aan 0.

De toezichtsactiviteiten van de Afdeling Milieu-inspectie (AMI) betreffen vooral klasse 1-bedrijven, m.a.w. de bedrijven die relatief meest schadelijk en hinderlijk zijn voor mens en leefmilieu⁸².

Of de misdrijven al of niet als PRIORITAIR gelden op basis van de *Prioriteitennota vervolgingsbeleid milieurecht in het Vlaams Gewest*, werd niet met zoveel woorden in de uitspraken zelf gevonden maar door de onderzoekers per misdrijf beoordeeld bij de opbouw van het databestand. Waar de criteria en richtlijnen die de prioriteitennota meegeeft vaak duidelijk hielpen trancheren, kende de beoordeling echter ook in een fractie van de gevallen een subjectieve component. Om die subjectiviteit te stroomlijnen, gebeurde de beoordeling door één en dezelfde onderzoeker, die systematisch bijhield hoe twijfelgevallen werden opgelost om zo in analoge gevallen steeds tot een gelijke beoordeling te komen.

Nu de strafrechter de beslissing tot een opschorting of bestraffende veroordeling neemt op basis van de tenlasteleggingen die hij in hoofde van de verdachte bewezen acht, werd voor de variabelen DUUR, AMI, PRIORITAIR, NATUUR, VOLKSGEZONDHEID, MVPLICHT, MVVOORWAARDE, AFVAL, BODEM/GRONDWATER, GELUID, GEUR, LUCHT en OPPERVLAKTEWATER en POSITIEVE ACTIE uitsluitend informatie aangaande de bewezen tenlasteleggingen in de analyse betrokken.

Voor wat de variabele NATUUR betreft, herinneren we eraan dat het databestand is opgebouwd rond schendingen van het milieuhygiënerecht⁸³. De milieucriminaliteit waarover de strafrechter er te oordelen kreeg, betreft in essentie wetgeving die beoogt verontreiniging en hinder te voorkomen en beperken.

19. Voor het onderzoek naar systematische verschillen in het beslissingsgedrag van de strafrechters doorheen ruimte en tijd, gebruiken we de volgende variabelen.

- De variabelen BRUGGE, GENT, KORTRIJK, OUDENAARDE en WESTHOEK zijn gelijk aan 1, wanneer het vonnis werd uitgesproken door de correctionele rechtbank in, resp., Brugge, Gent, Kortrijk, Oudenaarde of Ieper of Veurne. De jurisdictie Dendermonde, met een voldoende aantal beklagden in eerste aanleg én beroep (420 respectievelijk 25 verdachten), wordt als referentiecategorie gebruikt, wat concreet betekent dat de Dendermondse strafrechtspraak als vergelijkingspunt fungeert voor de strafrechtspraak in de overige jurisdicties⁸⁴.

⁸⁰ De variabele OPZET=1 voor 11% van de overtredders in eerste aanleg en voor 25% in beroep.

⁸¹ De variabele WINSTBEJAG=1 voor 17% van de overtredders in eerste aanleg en voor 38% in beroep.

⁸² Art. 3 Milieuvergunningsdecreet 1985. Zie ook art. 58 Vlarem 1, thans opgeheven.

⁸³ Zie hoger, randnr. 4.

⁸⁴ Zoals reeds eerder werd vermeld, informeert het gebruik van een referentiecategorie niet uitsluitend over de relatie van de verklarende variabele met die referentiecategorie. Zo zullen de regressie-analyses i.v.m. de hoogte van de bestraffing in de verschillende correctionele rechtbanken niet alleen vertellen welke correctionele rechtbank strenger dan wel milder is dan deze te Dendermonde maar ook iets zeggen over de verhouding van de

- De variabele JAAR04 is gelijk aan 1 wanneer het vonnis in eerste aanleg werd geveld in 2004. De andere tijdsvariabelen (JAAR05, JAAR06) worden op gelijke wijze gedefinieerd. Het jaar 2003 wordt als referentiecategorie -- vergelijkingspunt -- gebruikt⁸⁵.

20. Voor zover nodig, willen we onderlijnen dat alle informatie die in de regressie-analyses werd verwerkt uit de vonnissen en arresten zelf komt. We hebben, voor het voeren van dit onderzoek, geen toegang gehad tot de betrokken dossiers.

III. Verwachte resultaten

21. Vooraleer de schattingen uit te voeren, formuleren we verwachtingen omtrent het effect van een aantal verklarende variabelen op de afhankelijke variabelen. We geven hier enkel verwachtingen mee die eenduidig zijn, positief (verhogend) of negatief (verlagend). Voor verklarende variabelen waarvan de impact op de afhankelijke variabelen onzeker of ambigu is, formuleren we geen verwachtingen.

A. Eerste aanleg

22. Voor overtreders die een RECHTSPERSOON zijn, verwachten we hogere straffen dan voor natuurlijke personen. De reden voor deze verwachting ligt in het gegeven dat rechtspersonen in regel meer middelen ter beschikking hebben.

Verder verwachten we dat hoe meer BEWEZEN TLL er in hoofde van een overtreder zijn, hoe lager zijn kans ligt op een opschorting van de uitspraak van veroordeling en hoe hoger de straf die hem word opgelegd. De betrokkene heeft immers meer op zijn kerfstok. Misdrijven die over een langere tijdsperiode plaatsvonden, zijn waarschijnlijk ernstiger en we verwachten dan ook dat de variabele DUUR een negatief effect heeft op de kans om een opschorting te bekomen en een verhogend effect op de hoogte van de straf. Misdrijven die als PRIORITAIR kwalificeren, zijn relatief meer ernstig dan andere. Daarom verwachten we ook hier een strenger bestraffingsbeleid: minder kans op een opschorting en hogere straffen.

We verwachten eveneens dat misdrijven die schadelijk waren voor VOLKSGEZONDHEID of NATUUR minder kans maken op een opschorting van de uitspraak van veroordeling en meer kans lopen op een hogere straf. Deze misdrijven brengen immers kennelijk het algemeen belang in het gedrang dat door de milieuwetgeving wordt beschermd. Omdat GELUID en GEUR rechtstreekse hinder signaleren, en dus een tastbare impact op de volksgezondheid, verwachten we, in dezelfde lijn, dat misdrijven die dergelijke problemen stelden een lagere kans hebben op een opschorting en tot hogere straffen leiden.

overige correctionele rechtbanken onderling. Indien bv. rechtbank X significant strenger scoort en de overige rechtbanken geen significante resultaten bekomen, betekent dit dat rechtbank X niet alleen strenger oordeelt dan Dendermonde maar ook strenger dan alle overige rechtbanken. En indien rechtbank X significant strenger scoort dan Dendermonde en rechtbank Y significant milder, oordeelt rechtbank X ook strenger dan rechtbank Y.

⁸⁵ We herinneren aan de hogerop gegeven uitleg over het gebruik van een referentiecategorie. Indien, *in casu*, de strafrechtspraak in jaar X strenger is dan in 2003 en geen van de overige jaren een significant resultaat behaalt, betekent dit dat de strafrechtspraak in het jaar X niet enkel strenger is dan in 2003 maar ook strenger dan in de overige jaren. En indien de strafrechtspraak in het jaar X strenger is dan in 2003 en deze van het jaar Y minder streng, leert dit alleszins ook dat de strafrechtspraak in het jaar X strenger is dan deze van het jaar Y.

De analyse uitgevoerd in ROUSSEAU & BILLIET (2005) toonde aan dat overtreders die de milieuvergunningswetgeving hadden geschonden in eerste aanleg hogere boeten konden verwachten⁸⁶. Daarom verwachten we dat de variabelen MVPLICHT en MVVOORWAARDE een verhogend effect zullen hebben op de straf in eerste aanleg.

Wanneer de verdachte POSITIEVE ACTIE heeft ondernomen om de negatieve effecten van het misdrijf tegen te gaan, verwachten we een hogere kans op opschorting en een lagere straf. De getrooste inspanningen zijn immers van aard om zowel de objectieve schadelijkheid van de misdrijven in te dijken als hun subjectieve verwijtbaarheid te temperen.

Voorts verwachten we dat de variabele STRAFREGISTER een negatief effect zal hebben op de kans op opschorting en een positief effect op het niveau van de bestraffing. ROUSSEAU & BILLIET (2005) stelden immers vast dat in eerste aanleg de gerechtelijke voorgeschiedenis van de overtreder, anders dan zijn ingesteldheid (opzet, winstbejag) bij het plegen van de berechte feiten, een belangrijke verhogende impact had op de hoogte van de boetebedragen⁸⁷.

B. Hoger beroep

23. We verwachten dat de hoogte van de opgelegde straf in eerste aanleg (EFFSTRAF) de kans op het instellen van beroep zal beïnvloeden. Hierbij spelen twee effecten: ten eerste lijkt het logisch dat de kans op een beroep door de veroordeelde hoger is naarmate de opgelegde straf in eerste aanleg zwaarder was en ten tweede dat de kans op beroep door het OM hoger is als de opgelegde straf in eerste aanleg lichter was. Aangezien in de meeste zaken het eerst beroep werd ingesteld door de veroordeelde⁸⁸, verwachten we dat het eerste effect de resultaten zal domineren en dat de kans op beroep hoger wordt naarmate de straf opgelegd in eerste aanleg zwaarder is. Aangezien rechtspersonen meestal meer middelen hebben, verwachten we ook dat een RECHTSPERSOON sneller beroep zal instellen dan een natuurlijke persoon.

24. In beroep kan de straf in regel zowel milder als strenger worden⁸⁹. Onze afhankelijke variabelen zijn zo opgebouwd, dat zij de verschillen meten (strenger, milder) in de straftoemeting door het Hof van Beroep t.o.v. de straftoemeting door de correctionele rechtbanken. De verwachtingen die we durven formuleren t.a.v. het voorkomen van dergelijke verschillen, zijn beperkt. Omdat de analyse van ROUSSEAU & BILLIET (2005) uitwees dat het Hof van Beroep, anders dan de correctionele rechtbanken, de specifieke schuld van de overtreder in het plegen van de berechte feiten in aanmerking nam bij het bepalen van de hoogte van boetebedragen⁹⁰, verwachten we dat de variabelen OPZET en WINSTBEJAG in beroep tot positieve verschillen in de straftoemeting zullen leiden. De straf zal in dergelijke zaken relatief hoger komen te liggen. Wanneer een BURGERLIJKE PARTIJ betrokken is bij de rechtszaak, verwachten we een analoog effect. De burgerlijke partijstelling biedt uiteraard een krachtig signaal voor het feit dat de gepleegde misdrijven schade hebben berokkend aan medeburgers, die niet noodzakelijk hinder betreft maar o.m. ook de eigendom van de betrokken

⁸⁶ ROUSSEAU & BILLIET (2005), 87, 92 en 95.

⁸⁷ *Ibid.*, 88, 92–93 en 95.

⁸⁸ Zie hoger, randnr. 15.

⁸⁹ *Ibid.* .

⁹⁰ ROUSSEAU & BILLIET (2005), 88, 92–93 en 95.

derden kan geraakt hebben. De analyse van ROUSSEAU & BILLIET (2005) wees uit dat deze factor in beroep, anders dan in eerste aanleg, tot hogere boeten leidde⁹¹.

IV. De resultaten in eerste aanleg

25. Voor de analyse het bestraffingsbeleid in eerste aanleg, schatten we eerst de kans dat een overtreder opschorting van de uitspraak van veroordeling krijgt (IV. A). Daarna maken we de schattingen voor het geval dat een veroordeling wordt uitgesproken, waarbij we achtereenvolgens kijken naar de hoogte van de effectieve bestraffing, de kans op een straf met uitstel en de hoogte van de straf met uitstel (IV. B). In de tabellen met de schattingsresultaten worden de coëfficiënten die significant zijn (p-waarden tot het 10% niveau) aangeduid in vet⁹². Deze statistisch significante verbanden tussen verklarende en afhankelijke variabelen worden vervolgens meer in detail besproken. We kunnen immers geen conclusies trekken in verband met de overige, statistisch niet-significante, verbanden.

A. Kans op opschorting

26. De kans op een opschorting van de uitspraak van veroordeling (of een eenvoudige schuldigverklaring) hangt af van verschillende factoren (Tabel 4).

Wanneer we kijken naar de kenmerken van de overtredders, zien we dat een natuurlijke persoon die de feiten pleegde in het kader van zijn of haar professionele activiteiten een hogere kans op opschorting zal hebben dan andere overtredders.

Voor de verklarende variabelen die uitsluitend of hoofdzakelijk de zwaarwichtigheid van de feiten betreffen, komen we tot zowel verwachte als onverwachte resultaten. Overtredden die misdrijven pleegden die schadelijk waren voor kwetsbare gebieden, fauna en flora hebben, anders als we dachten, een significant hogere kans op een opschorting. Hetzelfde geldt voor misdrijven die een overtreding van de milieuvergunningvoorwaarden inhielden. Bij het begaan van prioritaire misdrijven ligt de kans op een opschorting, zoals we verwachten, echter significant lager. Verder blijkt dat misdrijven die verband hielden met onwettig afvalbeheer, met geluidshinder of met geurhinder significant minder kans op opschorting kennen.

Een overtredder die inspanningen deed om de toestand in orde te brengen voor minstens één van de gepleegde misdrijven, wat zowel de schadelijkheid van de feiten als de strafwaardigheid van de betrokkene tempert, zal een grotere kans op opschorting hebben. Deze vaststelling strookt met onze verwachtingen.

Kijken we naar de factoren die uitsluitend de strafwaardigheid van de overtredder betreffen, zien we dat overtredden met minstens één voorgaande veroordeling significant minder kans maken

⁹¹ *Ibid.*, 88, 92–93, en 95–96. In de dataset bestond de aangerichte schade voornamelijk uit hinder voor burens (geluid, stank geur, stof, rook en ook visuele hinder) maar eveneens uit puur materiële schade (bv. schade aan weilanden, die ze ongeschikt maakte voor begrazing).

⁹² De p-waarde meet de kans dat het geschatte verband tussen de afhankelijke variabele en een verklarende variabele aan toeval te wijten is. Hoe kleiner de p-waarde, hoe kleiner de kans dat er sprake is van toeval en hoe groter de betrouwbaarheid van de schatting. Wij onderscheiden resultaten die significant zijn op 1%, 5% en 10% niveau (met afgeronde p-waarden die liggen tussen *resp.* 0,000 en 0,014, 0,015 en 0,054 en 0,055 en 0,104). Voor resultaten significant op 1% niveau bestaat er hoogstens 1% kans dat het geobserveerde verband aan toeval te wijten is. Bij resultaten significant op 5% en 10% niveau ligt die kans hoogstens op 5% respectievelijk 10%.

op een opschorting. Dit effect strookt met onze verwachtingen. Voorts hebben ook overtreders die handelden uit winstbejag minder kans op een opschorting.

Tabel 4. Eerste aanleg: schatting van de kans op een opschorting van veroordeling

Afhankelijke variabele OPSCHORTING	Aantal observaties = 1311		
Verklarende variabele	Coëfficiënt ⁹³	P-waarde ⁹⁴	Marg.Effect ⁹⁵
CONSTANTE ***	-1,081	0,000	
RECHTSPERSOON	-0,003	0,985	
PROFESSIONEEL ***	0,345	0,007	0,061
BEWEZEN TLL	0,007	0,824	
DUUR	0,000	0,581	
AMI	0,007	0,963	
PRIORITEIT ***	-0,436	0,007	-0,064
NATUUR **	0,616	0,022	0,15
VOLKSGEZONDHEID	-0,489	0,191	
BURGERLIJKE PARTIJ	-0,248	0,130	
MVPLICHT	-0,062	0,659	
MVVOORWAARDE **	0,275	0,043	0,049
AFVAL ***	-0,433	0,001	-0,076
BODEM/GRONDWATER	-0,142	0,407	
GELUID **	-0,341	0,054	-0,05
GEUR ***	-0,978	0,009	-0,091
LUCHT	-0,240	0,470	
OPWATER	0,074	0,645	
POSITIEVE ACTIE ***	0,420	0,000	0,083
STRAFREGISTER ***	-0,993	0,000	-0,105
OPZET	-0,246	0,157	
WINSTBEJAG ***	-0,734	0,000	-0,091
BRUGGE **	0,350	0,046	0,07
GENT	0,150	0,267	
KORTRIJK	-0,015	0,940	

⁹³ De geschatte coëfficiënt geeft weer hoe de afhankelijke variabele verandert wanneer de verklarende variabele met één eenheid verandert *en de andere verklarende variabelen constant blijven*. Het teken van de coëfficiënt, positief of negatief -- m.a.w. kansverhogend of -verlagend (tabellen 4 en 6), strafverhogend of -verlagend (tabellen 5, 7 en 8) -- vormt dus een cruciaal gegeven. In deze analyse, bv., daalt de geschatte kans op opschorting met 43,6% voor beklagden die een prioritaire overtreding pleegden ten opzichte van beklagden die geen prioritaire overtreding pleegden, onder de veronderstelling dat alle overige variabelen die de beklagde en het misdrijf kenmerken gelijk blijven. Zo bv. ook stijgt voor beklagden die positieve actie ondernamen om het misdrijf en zijn gevolgen ongedaan te maken de kans op een opschorting met 42% in vergelijking tot beklagden die geen positieve actie ondernamen, steeds onder de veronderstelling dat alle overige verklarende variabelen constant blijven.

Voor een goede lectuur van de regressietabellen, zijn de volgende drie basisregels werkelijk belangrijk.

- Elke coëfficiënt betreft enkel en alleen de impact van de betrokken verklarende variabele op de afhankelijke variabele; de hypothese is steeds dat alle andere verklarende variabelen constant blijven.
- Het teken van een coëfficiënt, positief of negatief, vormt een cruciaal en robuust gegeven.
- De waarden van de coëfficiënten moeten met enige relativiteit worden bekeken. Ze zijn te begrijpen met oog voor ordes van grootte veeleer dan precieze aantallen. Zo bv. zijn kansverlagingen van een 43% en 34% (prioritaire misdrijven en misdrijven met geluidshinder) kansverlagingen met een gelijke orde van grootte, maar is er voor kansverlagingen van 43% en 99% (prioritaire misdrijven en strafregister) wel sprake van een relatief kleinere en grotere impact.

⁹⁴ Zoals in voetnoot 92 uitgelegd, meet de p-waarde de kans dat de geschatte coëfficiënt toevallig werd bekomen.

⁹⁵ Het marginaal effect van een verklarende variabele geeft weer welke invloed een marginale verandering van de verklarende variabele op de afhankelijke variabele heeft wanneer de waarde van verklarende variabele gelijk is aan het gemiddelde en de andere variabelen constant blijven. Zo daalt bijvoorbeeld de kans op opschorting met 4,36% als de gemiddelde kans dat een beklagde een prioritaire overtreding heeft begaan marginaal stijgt vertrekkend van 23% (gemiddelde kans op een prioritaire overtreding door de beklagde – zie hoger, voetnoot 72). Het berekenen van deze marginale effecten heeft vooral zin wanneer de verklarende variabelen 0/1-variabelen zijn en wanneer we een probit-model schatten (i.e. schatten van de kans dat een bepaalde gebeurtenis plaatsvindt).

OUDENAARDE	0,094	0,656	
WESTHOEK **	0,413	0,019	0,087
JAAR04 **	0,290	0,049	0,056
JAAR05	0,013	0,927	
JAAR06 **	0,307	0,030	0,057
	Limit 0,35	Benchmark	
Pseudo R ²	0,17	0,00	
% Correct	85%	85%	
% Correct 1	31%	0%	
% Correct 0	95%	100%	

*** = significant op 1% niveau / ** = significant op 5% niveau / * = significant op 10% niveau

Ten slotte stellen we vast dat overtreders die in Brugge of in de Westhoek zijn berecht, significant meer kans op een opschorting hebben, evenals overtreders die in 2004 of 2006 voor de strafrechter kwamen.

B. De bestaffing

1. *De effectieve hoofdstraffen*

27. Voor de verdachten die door de strafrechter veroordeeld werden, schatten we het verband tussen de verklarende variabelen en de hoogte van de effectieve hoofdstraffen (Tabel 5).

Kijkend naar de categorieën overtreders, komen we tot de bevinding dat rechtspersonen een significant hogere straf en natuurlijke personen die de feiten plegen binnen het kader van professionele activiteiten een significant lagere straf krijgen opgelegd dan natuurlijke personen die worden veroordeeld voor vergelijkbare feiten die niet in het kader van professionele activiteiten werden gepleegd.

Voor de verklarende variabelen die uitsluitend of in hoofddeorde de schadelijkheid van de feiten betreffen, vinden we, naar verwachting, dat overtreders die prioritare overtredingen begingen en overtreders die de milieuvergunningplicht schonden, zwaarder worden bestraft. Overtreders in wier zaak een burgerlijke partijstelling gebeurde, krijgen ook zwaardere straffen opgelegd. Voorts stellen we vast dat overtreders die één of meer misdrijven plegen die tot bodem- of grondwaterverontreiniging leiden, minder zwaar worden bestraft.

Zoals verwacht, worden overtreders die actie ondernemen om de negatieve effecten van één of meerdere van hun misdrijven te beperken minder zwaar bestraft.

Verrassend is de vaststelling dat overtreders waarvan wordt geoordeeld dat ze met opzet handelen, een lagere effectieve straf krijgen opgelegd. Naar verwachting, worden overtreders met minstens één voorafgaande veroordeling dan weer significant zwaarder bestraft. Overtreders die handelen uit winstbejag krijgen ook een significant hogere straf opgelegd.

Tabel 5. Eerste aanleg: schatting van de hoogte van de effectieve hoofdstraf

Afhankelijke variabele LN(EFFSTRAF) ⁹⁶	Aantal observaties = 1113	
Verklarende variabele	Coëfficiënt ⁹⁷	P-waarde ⁹⁸

⁹⁶ We gebruiken hier de logaritmische transformatie (LN) van de afhankelijke variabele EFFSTRAF; zie ook voetnoot 48.

⁹⁷ Basisregels voor een goede duiding van de coëfficiënten: zie hoger, voetnoot 93.

CONSTANTE***	5,852	0,000
RECHTSPERSOON*	0,423	0,060
PROFESSIONEEL ***	-0,613	0,003
BEWEZEN TLL	0,060	0,218
DUUR	0,00012	0,252
AMI	0,208	0,386
PRIORITEIT**	0,526	0,021
NATUUR	0,028	0,945
VOLKSGEZONDHEID	0,298	0,362
BURGERLIJKE PARTIJ***	0,637	0,002
MVPLICHT ***	0,624	0,002
MVVOORWAARDE	0,194	0,366
AFVAL	0,100	0,695
BODEM/GRONDWATER ***	-0,908	0,002
GELUID	0,001	0,998
GEUR	0,009	0,982
LUCHT	0,009	0,982
OPPWATER	0,404	0,145
POSITIEVE ACTIE ***	-1,143	0,000
STRAFREGISTER***	0,787	0,003
OPZET *	-0,389	0,098
WINSTBEJAG ***	1,365	0,000
BRUGGE ***	-1,062	0,001
GENT*	0,322	0,080
KORTRIJK ***	-1,383	0,000
OUDENAARDE	0,027	0,930
WESTHOEK	0,399	0,171
JAAR04	-0,122	0,586
JAAR05	0,258	0,202
JAAR06	0,086	0,688
LAMBDA ⁹⁹	-0,066	0,943
Adj R ²	0,27	
F-test (p-waarde)	14,49 (0,00)	

*** = significant op 1% niveau / ** = significant op 5% niveau / * = significant op 10% niveau

Ten slotte merken we op dat, voor vergelijkbare misdrijven, een overtreder in Brugge en Kortrijk significant lichtere en in Gent significant zwaardere straffen krijgt opgelegd dan een overtreder in de referentierechtbank Dendermonde. Dit leert meteen dat wie in Brugge of Kortrijk terechtstaat, heel wat milder bestraft wordt dan wie in Gent terechtstaat.

2. Kans op een hoofdstraf met uitstel van tenuitvoerlegging

28. We analyseren nu de kans dat een hoofdstraf wordt opgelegd met uitstel van tenuitvoerlegging (Tabel 6). Om na te gaan of de hoogte van de effectieve straf een impact

Nu de schatting met een semi-logaritmisch model gebeurde, is de interpretatie van de coëfficiënten vrij eenvoudig. De geschatte coëfficiënt is gelijk aan de ratio van de proportionele verandering in de afhankelijke variabele, *in casu* de hoogte van de boete, ten opzicht van de absolute verandering in de verklarende variabele. Enkele voorbeelden: de effectieve hoofdstraf voor natuurlijke personen die de misdrijven pleegden in de uitoefening van hun professionele activiteiten is een 61% lager dan voor de natuurlijke personen die de feiten plegen in de privé-sfeer van hun bestaan, gegeven dat alle overige variabelen gelijk blijven; de effectieve hoofdstraf wanneer er sprake is van winstbejag ligt een 136% hoger dan wanneer er geen sprake is van winstbejag, gegeven dat alle overige variabelen gelijk blijven.

⁹⁸ Duiding p-waarden: zie hoger, voetnoot 92.

⁹⁹ De variabele LAMBDA corrigeert voor een mogelijke *sample selection bias* die kan optreden als de zaken met opschorting van de veroordeling significant verschillen van de zaken waarin een veroordeling wordt uitgesproken.

heeft op de kans op een straf met uitstel, hebben we in deze regressie-analyse de variabele LN(EFFSTRAF) als verklarende variabele meegenomen.

29. De variabele LN(EFFSTRAF) is significant negatief: hoe hoger de effectieve straf, hoe lager de kans op een straf met uitstel, en omgekeerd. Deze observatie suggereert dat er tussen de effectieve bestraffing en de bestraffing onder uitstel meestal een substitutie-relatie bestaat.

Wanneer we kijken naar de categorieën verdachten, zien we dat rechtspersonen, die reeds significant hogere effectieve straffen krijgen, in weerwil van voorgaande vaststelling ook een significant hogere kans maken op een straf met uitstel van tenuitvoerlegging. Dit suggereert veeleer een cumulatief gebruik van effectieve bestraffing en bestraffing onder uitstel. Voor natuurlijke personen die de feiten plegen binnen het kader van professionele activiteiten, sluit één en ander wel beter aan bij de hoger gemaakte vaststelling: ze krijgen significant lagere effectieve straffen én hebben een significant hogere kans op een straf met uitstel van tenuitvoerlegging.

Tabel 6. Eerste aanleg: schatting van de kans op een hoofdstraf met uitstel van tenuitvoerlegging

Afhankelijke variabele KANSUITSTEL	Aantal observaties = 1115		
Verklarende variabelen	Coëfficiënt ¹⁰⁰	P-waarde ¹⁰¹	Marg. effect
CONSTANTE	1,925	0,259	
LN(EFFSTRAF)***	-0,405	0,000	-0,16
RECHTSPERSOON **	0,247	0,053	0,19
PROFESSIONEEL ***	0,350	0,002	0,14
BEWEZEN TLL	0,001	0,964	
DUUR ***	0,00025	0,000	0,000099
AMI	0,154	0,311	
PRIORITEIT***	0,428	0,001	0,17
NATUUR	0,340	0,162	
VOLKSGEZONDHEID	-0,055	0,781	
BURGERLIJKE PARTIJ	0,176	0,151	
MVPLICHT	0,105	0,405	
MVVOORWAARDE	-0,138	0,276	
AFVAL	0,094	0,497	
BODEM/GRONDWATER *	0,317	0,085	0,13
GELUID	0,083	0,615	
GEUR	0,199	0,369	
LUCHT	0,042	0,884	
OPPWATER	0,083	0,645	
POSITIEVE ACTIE **	0,266	0,027	0,11
STRAFREGISTER	-0,033	0,792	
OPZET **	0,307	0,035	0,12
WINSTBEJAG***	0,389	0,002	0,15
BRUGGE ***	-0,870	0,000	-0,31
GENT*	0,196	0,079	0,08
KORTRIJK***	-0,720	0,000	-0,27
OUDENAARDE ***	-0,601	0,002	-0,2
WESTHOEK	-0,196	0,217	
JAAR04	-0,036	0,767	
JAAR05	-0,004	0,969	
JAAR06	-0,115	0,319	

¹⁰⁰ Duiding coëfficiënten: zie hoger, voetnoot 93.

¹⁰¹ Duiding p-waarden: zie hoger, voetnoot 92.

Pseudo R ²	0,24	0
% Correct	73,2%	54,7%
% Correct 1	61,6%	0,0%
% Correct 0	82,2%	100,0%

*** = significant op 1% niveau / ** = significant op 5% niveau / * = significant op 10% niveau

Bekijken we de impact van variabelen die de schadelijkheid van de gepleegde feiten betreffen, zien we dat hoe langer een misdrijf duurde, hoe hoger de kans is dat de overtreder een straf krijgt opgelegd met uitstel van tenuitvoerlegging. Hetzelfde geldt voor overtredders die één of meer prioritaire misdrijven pleegden, daar waar ze nochtans reeds significant hogere effectieve straffen krijgen: ook zij hebben een significant hogere kans op een straf met uitstel. Ook voor misdrijven die leiden tot bodem- of grondwaterverontreiniging ligt de kans op een straf met uitstel hoger.

Opnieuw blijken overtredders die actie ondernamen om een einde te stellen aan de wederrechtelijke toestand of de gevolgen ervan, een relatief gunstige straftoemeting te genieten: niet alleen krijgen ze lagere effectieve straffen, ze genieten tevens een hogere kans op een straf met uitstel.

Kijken we naar factoren die de strafwaardigheid van de overtredders mee bepalen, stellen we vast dat overtredders waarvan geoordeeld wordt dat ze met opzet handelden significant lagere effectieve straffen combineren met een significant hogere kans op een straf met uitstel. Overtredden die uit winstbejag handelden, krijgen echter niet alleen een significant hogere effectieve straf maar hebben ook een significant hogere kans op een straf met uitstel.

Tenslotte zien we dat overtredders in Brugge, Oudenaarde en Kortrijk een significant lagere en in Gent een significant hogere kans op een straf met uitstel hebben dan overtredders berecht in Dendermonde. Bij berechting in Brugge en Kortrijk sluit de lagere kans op uitstel aan bij een lagere effectieve bestraffing, bij berechting in Gent bij een hogere effectieve bestraffing.

3. Hoogte van de hoofdstraf met uitstel van tenuitvoerlegging

30. Tenslotte onderzoeken we welke factoren de hoogte beïnvloeden van de hoofdstraf met uitstel van tenuitvoerlegging, in de gevallen waar de strafrechter heeft beslist om uitstel toe te kennen (zie Tabel 7). Om na te gaan of er een impact uitgaat van de hoogte van de effectieve hoofdstraf op de hoogte van de hoofdstraf met uitstel, hebben we in deze regressie-analyse de variabele LN(EFFSTRAF) als verklarende variabele meegenomen. Terloops wijzen we erop dat het aantal observaties mét uitstel een 505 op de eerdere groep van 1115 observaties bedraagt: uitstel van tenuitvoerlegging van de hoofdstraf werd in onze dataset dus toegekend aan een 45% van de veroordeelden!

31. Een eerste opvallende vaststelling is dat de hoogte van de hoofdstraf onder uitstel significant negatief gecorreleerd is met de variabele LN(EFFSTRAF), de hoogte van de effectieve hoofdstraf. De regressie-analyse m.b.t. de kans op bestraffing onder uitstel suggereerde reeds dat er doorgaans een substitutie zou plaatsvinden tussen effectieve bestraffing en bestraffing onder uitstel¹⁰². Deze regressie-analyse bevestigt dit. We staan hier inderdaad voor een algemene trend: er vindt doorgaans een substitutie plaats tussen de hoogte van de effectieve hoofdstraf en de hoogte van de straf onder uitstel -- wanneer de correctionele strafrechter de effectieve hoofdstraf verhoogt, zal de straf onder uitstel dalen, en omgekeerd.

¹⁰² Hoger, randnr. 29.

Wanneer we kijken naar de categorieën verdachten, zien we dat zowel natuurlijke personen die de feiten plegen binnen het kader van professionele activiteiten als rechtspersonen een significant hogere straf met uitstel van tenuitvoerlegging opgelegd krijgen. Voor wat de rechtspersonen betreft, die reeds significant hogere effectieve straffen krijgen en een hogere kans maken op een bestraffing onder uitstel, gaat deze vaststelling in tegen de algemene substitutietrend die tussen effectieve bestraffing en bestraffing onder uitstel blijkt te bestaan.

Tabel 7. Eerste aanleg: schatting van de hoofdstraf uitgesproken met uitstel

Afhankelijke variabele LN(UITSTEL) ¹⁰³	Aantal observaties = 505	
Variable	Coëfficiënt ¹⁰⁴	P-waarde ¹⁰⁵
CONSTANTE ***	5,211	0,000
LN(EFFSTRAF)**	-0,194	0,018
RECHTSPERSOON*	0,550	0,082
PROFESSIONEEL**	0,538	0,039
BEWEZEN TLL	0,057	0,366
DUUR ***	0,00048	0,000
AMI	0,379	0,207
PRIORITEIT ***	0,945	0,000
NATUUR	-0,471	0,335
VOLKSGEZONDHEID ***	1,128	0,005
BURGERLIJKE PARTIJ ***	0,864	0,001
MVPLICHT *	0,452	0,085
MVVOORWAARDE	-0,202	0,452
AFVAL	0,228	0,414
GELUID	-0,088	0,793
GEUR	-0,179	0,707
LUCHT	-0,629	0,307
OPPWATER ***	1,006	0,006
POSITIEVE ACTIES	-0,091	0,712
STRAFREGISTER	0,369	0,196
OPZET **	0,742	0,010
WINSTBEJAG ***	0,879	0,002
BRUGGE	-0,667	0,172
GENT	0,261	0,278
KORTRIJK	-0,445	0,324
OUDENAARDE	-0,178	0,718
WESTHOEK	-0,181	0,631
JAAR04	0,307	0,283
JAAR05	-0,205	0,452
JAAR06*	-0,451	0,102
LAMBDA ***	2,529	0,000
Adj R ²	0,46	
F-test (p-waarde)	14,82 (0,00)	

*** = significant op 1% niveau / ** = significant op 5% niveau / * = significant op 10% niveau

Factoren die de schadelijkheid van de gepleegde feiten betreffen, hebben een duidelijke invloed op de hoogte van de hoofdstraf onder uitstel. Voor misdrijven die relatief langer duren, is de straf met uitstel van tenuitvoerlegging significant hoger. Wanneer minstens één prioritair misdrijf werd gepleegd, zal de straf onder uitstel eveneens hoger zijn. Ook wanneer één of meerdere van de gepleegde misdrijven schadelijk waren voor de gezondheid van derden of de volksgezondheid of wanneer er burgerlijke partijen bij de zaak betrokken zijn, zal de straf met

¹⁰³ We gebruiken de logaritmische transformatie (LN) van afhankelijke variabele UITSTEL; zie ook voetnoot 49.

¹⁰⁴ Duiding coëfficiënten: zie hoger, voetnoot 93 en voetnoot 97.

¹⁰⁵ Duiding p-waarden: zie hoger, voetnoot 92.

uitstel die aan de overtreder wordt opgelegd hoger liggen. Verder gaan misdrijven die verband hielden met schendingen van de milieuvergunningplicht of met vervuiling van oppervlaktewater ook gepaard met grotere straffen onder uitstel. Nu een prioritair misdrijf, een burgerlijke partijstelling en schending van de milieuvergunningplicht reeds tot een significant hogere effectieve bestraffing leiden, sluit de hogere bestraffing onder uitstel voor deze variabelen niet aan bij de substitutietrend. Zij geeft, integendeel, blijk van een cumulatief gebruik van de effectieve bestraffing en de bestraffing onder uitstel. De vaststelling is des te meer opvallend voor prioritaire misdrijven, die tevens een significant verhoogde kans op een bestraffing onder uitstel meebrengen.

Kijken we naar de factoren die de strafwaardigheid van de overtreeders documenteren, stellen we vast dat overtreeders die bewust de wetgeving overtreden én overtreeders die uit winstbejag handelen, een hogere straf onder uitstel krijgen opgelegd. Voor de overtreeders die wetens en willens handelen, sluit deze vaststelling aan bij de algemene substitutietrend: ze krijgen ook significant lagere effectieve straffen en hebben een significant hogere kans op bestraffing onder uitstel. Voor overtreeders die uit winstbejag handelen, gaat de observatie in tegen de substitutietrend: ze krijgen tevens significant hogere effectieve straffen én hebben ook een significant hogere kans op bestraffing onder uitstel.

Tenslotte blijkt dat, voor vergelijkbare feiten, de bestraffing onder uitstel in 2006 significant lager lag dan in het referentiejaar 2003 en in de overige jaren.

V. De resultaten in beroep

32. Voor de analyse van de bestraffing in beroep, schatten we eerst de kans dat er beroep wordt ingesteld tegen de uitspraak in eerste aanleg (V. A). Daarna onderzoeken we de verandering in de hoogte van de hoofdstraffen opgelegd in beroep in vergelijking tot de hoogte van de hoofdstraffen opgelegd in eerste aanleg (V. B). In de tabellen met de resultaten van de schattingen worden de coëfficiënten die significant zijn (tot het 10% niveau) aangeduid in vet. Enkel deze statistisch significante verbanden tussen verklarende en afhankelijke variabelen worden vervolgens meer in detail besproken. We kunnen immers geen besluiten trekken uit statistisch niet-significante verbanden¹⁰⁶.

A. Kans op het instellen van beroep

33. Zoals hogerop werd vermeld, is het schatten van de kans op het instellen van beroep tegen de correctionele vonnissen nodig om vertekeningen te voorkomen in de analyse van de wijzigingen (verhogingen, verlagingen) van de bestraffing in beroep. Ook in deze regressie-analyse nemen we de hoogte van de effectieve straf die in eerste aanleg werd opgelegd (LN(EFFSTRAF)) als verklarende variabele in de analyse mee om de impact ervan op onze afhankelijke variabele, de kans op het instellen van beroep, na te gaan.

We herinneren eraan dat de beslissing om beroep in te stellen een beslissing is die niet door de strafrechter wordt gemaakt maar door andere acteurs, in hoofdorde de veroordeelden in eerste aanleg en het openbaar ministerie. Om deze reden, nemen we de regressietabel niet in deze

¹⁰⁶ Zie ook hoger, randnr. 25.

bijdrage op maar beperken we ons tot een vermelding van de variabelen met statistisch significante impact.

34. Zoals verwacht, stijgt de kans op beroep naarmate de effectief opgelegde hoofdstraf in eerste aanleg hoger ligt.

Voor wat de categorieën verdachten betreft, zien we dat vaker beroep wordt ingesteld in zaken waarin rechtspersonen terechtstaan. Ook dit strookt met onze verwachtingen. Er wordt ook vaker beroep ingesteld wanneer natuurlijke personen terechtstaan die de feiten pleegden in het kader van hun professionele activiteiten.

Hoe zit het met de invloed van de factoren die de schadelijkheid van de feiten meten? De kans op beroep is zeker significant groter voor vonnissen die misdrijven beoordelen die een negatief effect hadden op de gezondheid van derden of de volksgezondheid. Ook in zaken waarbij burgerlijke partijen betrokken zijn, is er meer kans op een beroepsprocedure. Tegen uitspraken waarbij minstens één misdrijf aanleiding gaf tot een verontreiniging van bodem of grondwater of tot geluidshinder, wordt ook sneller een beroepsprocedure opgestart. Bij vonnissen naar aanleiding van prioritaire misdrijven, is er echter significant minder kans op een beroep. Er bestaat eveneens een significant lagere kans op beroep bij vonnissen waar de verdachten positieve actie hadden ondernomen om een einde te stellen aan hun misdrijven of de gevolgen ervan te beperken.

Tenslotte stellen we vast dat, voor gelijkaardige zaken, relatief vaker beroep wordt ingesteld tegen vonnissen gevelde in Gent en relatief minder vaak beroep wordt ingesteld tegen vonnissen gevelde in Brugge. Daarnaast gingen verdachten met een vonnis van 2005 of 2006 minder snel in beroep dan het geval was voor verdachten met vonnissen van andere jaren. Deze laatste vaststelling is waarschijnlijk het gevolg van een vertekening in onze data-inzameling vermits een aantal van de beroepsprocedures tegen vonnissen van 2005 of 2006 niet werd afgerond in 2007 en dus niet in onze dataset werd opgenomen.

B. Wijziging in beroep van de hoofdstraffen opgelegd in eerste aanleg

1. *De effectieve hoofdstraf*

35. We analyseren hier de factoren die ertoe leiden dat de effectieve straf in beroep zwaarder of lichter uitvalt dan de effectieve straf opgelegd in eerste aanleg (Tabel 8).

Wanneer bepaalde verklarende variabelen statistisch significant zijn in de analyse van de hoogte van de effectieve hoofdstraf in eerste aanleg maar niet statistisch significant zijn voor de analyse van de verandering in de hoogte van de effectieve hoofdstraf in beroep, dan suggereert dit dat de strafrechter in beroep die specifieke beleidslijnen van de correctionele rechter niet actief aanpast en ze *de facto* volgt. Concreet gaat het over:

- het opleggen van significant hogere effectieve hoofdstraffen aan rechtspersonen en personen met een strafregister en voor prioritaire misdrijven, zaken met burgerlijke partijstelling en schendingen van de milieuvergunningsplicht;
- het opleggen van significant lagere effectieve hoofdstraffen aan natuurlijke personen die de feiten pleegden in het kader van professionele activiteiten, personen die met opzet handelen

- en personen die positieve acties ondernemen om het misdrijf en zijn gevolgen ongedaan te maken en voor misdrijven die tot bodem- of grondwaterverontreiniging leiden;
- de significant hogere effectieve hoofdstraffen opgelegd door de correctionele rechtbank te Gent.

36. In beroep blijken in hoofdorde de factoren die de zwaarwichtigheid van de gepleegde feiten betreffen tot lichtere of zwaardere effectieve straffen te leiden. In zaken waar de beklaagde veroordeeld werd voor meerdere bewezen tenlasteleggingen of waar misdrijven werden gepleegd die schade aan kwetsbare gebieden, flora of fauna met zich brachten, ligt de effectieve straf in beroep significant lager dan in eerste aanleg. Beklaagden die milieuvergunningvoorwaarden schonden of misdrijven pleegden die leidden tot geluidshinder of luchtverontreiniging, krijgen in beroep een significant zwaardere effectieve straf dan in eerste aanleg.

Wat de factoren betreft die de strafwaardigheid van de overtreder vatten, blijkt dat overtreders die handelden uit winstbejag in beroep significante lichtere effectieve straffen kunnen verwachten dan in eerste aanleg.

Tabel 8. Schatting wijziging in beroep van de beslissing in eerste aanleg: effectieve hoofdstraf en hoofdstraf met uitstel van tenuitvoerlegging¹⁰⁷

Afhankelijke variabele VERSCHIL-EFFSTRAF Aantal observaties = 109			Afhankelijke variabele VERSCHIL-UITSTEL Aantal observaties = 109		
Verklarende variabele	Coëfficiënt	P-waarde	Verklarende variabele	Coëfficiënt	P-waarde
CONSTANTE	-12579	0,795	CONSTANTE	16505	0,728
RECHTSPERSOON	2321	0,905	VERSCHIL-EFFSTRAF***	-0,284	0,002
PROFESSIONEEL	-10719	0,537	RECHTSPERSOON	19096	0,315
BEWEZEN TLL***	-16199	0,000	PROFESSIONEEL	10900	0,522
DUUR	14	0,266	BEWEZEN TLL***	-14655	0,000
AMI	4059	0,824	DUUR***	-35	0,004
PRIORITEIT	-17776	0,506	AMI***	-64158	0,000
NATUUR***	-113352	0,006	PRIORITEIT	-24648	0,347
VOLKSGEZONDHEID	-11709	0,732	NATUUR	44258	0,292
BURGERLIJKE PARTIJ	-31079	0,106	VOLKSGEZONDHEID	3775	0,910
MVPLICHT	12012	0,554	BURGERLIJKE PARTIJ*	-35414	0,063
MVVOORWAARDE**	37941	0,025	MVPLICHT***	60725	0,002
AFVAL	34889	0,117	MVVOORWAARDE	-22944	0,175
BODEM/GRONDWATER	35851	0,147	AFVAL	11963	0,587
GELUID***	66346	0,010	BODEM/GRONDWATER	26649	0,275
			GELUID	20039	0,442

¹⁰⁷ Anders dan bij de schattingen van de effectieve hoofdstraf en de hoofdstraf onder uitstel in eerste aanleg, werd er bij beide schattingen die in deze tabel zijn weergegeven geen gebruik gemaakt van een semi-logaritmisch model. De coëfficiënten in Tabel 8 verwijzen dan ook naar absolute aantallen euro's, die te verrekenen zijn binnen een globale rekensom waarvan de uiteindelijke boete de uitkomst vormt.

Enkele voorbeelden:

- indien het misdrijf geluidshinder voortbracht en gegeven dat alle overige variabelen gelijk blijven, vindt binnen de globale rekensom die tot de effectieve straf leidt een stijging plaats van 66.346 euro;
- indien de feiten werden gepleegd door een persoon met een strafregister en gegeven dat alle overige variabelen gelijk blijven, vindt binnen de globale rekensom die tot de straf onder uitstel leidt een daling plaats van 45.257 euro.

Zoals reeds eerder, in voetnoot 93, werd beklemtoond, is het teken van de coëfficiënt robuust maar moet de waarde ervan steeds in termen van ordes van grootte worden bekeken, waarbij bv. een stijging van een 29.000 euro en van een 34.000 euro gelijkwaardig zijn maar er wel een verschil is tussen een stijging van een 29.000 euro en een stijging van een 80.000 euro.

Duiding p-waarden: zie hoger, voetnoot 92.

GEUR	-16152	0,660	GEUR	-1270	0,972
LUCHT**	71428	0,046	LUCHT	49748	0,162
OPPWATER	45003	0,112	OPPWATER	12850	0,647
POSITIEVE ACTIE	-21052	0,537	POSITIEVE ACTIE*	59191	0,077
STRAFREGISTER	11747	0,519	STRAFREGISTER***	-45257	0,011
OPZET	17685	0,314	OPZET*	29734	0,085
WINSTBEJAG**	-40634	0,049	WINSTBEJAG*	34265	0,095
GENT	-22575	0,234	GENT	-12571	0,501
LAMBDA ¹⁰⁸	4173	0,828	LAMBDA	467	0,980
Adj R ²	0,34			0,37	
p-waarde F-test	0,00			0,00	

*** = significant op 1% niveau / ** = significant op 5% niveau / * = significant op 10% niveau

2. De hoofdstraf met uitstel van tenuitvoerlegging

37. Tenslotte analyseren we de factoren die ertoe leiden dat de hoofdstraf met uitstel van tenuitvoerlegging in beroep groter of kleiner uitvalt dan in eerste aanleg (Tabel 8). Om de impact na te gaan van de hoogte van de effectieve straf in beroep op de straf onder uitstel in beroep, nemen we de variabele VERSCHIL-EFFSTRAF in de regressie-analyse mee als verklarende variabele voor de variabele VERSCHIL-UITSTEL.

Wanneer bepaalde verklarende variabelen statistisch significant zijn in de analyse van de hoogte van de hoofdstraf onder uitstel in eerste aanleg maar niet statistisch significant zijn in de analyse van de verandering in de hoogte van deze straf in beroep, dan suggereert dit dat de strafrechter in beroep die specifieke beleidslijnen van de correctionele rechter niet actief aanpast en ze de facto volgt. Concreet gaat het over:

- het opleggen van hogere hoofdstraffen onder uitstel aan rechtspersonen en voor prioritaire misdrijven, misdrijven die de volksgezondheid schaden en misdrijven die tot verontreiniging van de oppervlaktewateren leiden;
- het opleggen van een lagere straf onder uitstel aan natuurlijke personen die de feiten pleegde in de uitoefening van professionele activiteiten.

Vergelijkt men de statistisch significante resultaten in eerste aanleg voor de effectieve bestraffing en bestraffing onder uitstel gezamenlijk met de statistisch significante resultaten voor de bestraffing in beroep, komt men tot de vaststelling dat de beroepsrechter zich aansluit bij het beleid dat de correctionele rechters voeren op het vlak van:

- een hogere bestraffing, effectief en onder uitstel, van rechtspersonen en prioritaire misdrijven;
- een lagere bestraffing, effectief en onder uitstel, van natuurlijke personen die de feiten plegen in de context van hun professionele activiteiten.

38. Een eerste opvallende observatie is dat de wijziging in de straf onder uitstel significant negatief gecorreleerd is met de wijziging in de effectieve straf (VERSCHIL-EFFSTRAF). Dit betekent dat er, zoals op het niveau van de eerste aanleg¹⁰⁹, ook op beroepsniveau een substitutie plaatsvindt tussen de hoogte van de effectieve hoofdstraf en de hoogte van de straf onder uitstel: wanneer de beroepsrechter de effectieve hoofdstraf verhoogt, zal de straf onder uitstel dalen, en omgekeerd.

¹⁰⁸ De variabele LAMBDA corrigeert voor een mogelijke *sample selection bias* die zou kunnen optreden als de zaken waarin beroep wordt ingesteld significant verschillen van de zaken waarin geen beroep wordt toegekend.

¹⁰⁹ Zie hoger, randnr. 29.

Voor wat de factoren betreft die uitsluitend of in hoofddeorde de schadelijkheid van de gepleegde feiten betreffen, stellen we vast dat sommigen de hoofdstraf onder uitstel doen dalen in vergelijking tot de eerste aanleg en anderen deze straf doen stijgen in vergelijking tot de eerste aanleg. Hoe meer tenlasteleggingen er bewezen werden bevonden of hoe langer een bewezen misdrijf duurde, hoe meer de straf onder uitstel daalt ten opzichte van eerste aanleg. Voor wat het aantal bewezen tenlasteleggingen betreft, moet opgemerkt dat de variabele tevens voor de effectieve bestraffing in beroep t.o.v. van de effectieve bestraffing in eerste aanleg significant negatief scoort ... Ook in zaken die werden aangebracht door de Afdeling Milieu-inspectie en in zaken met burgerlijke partijstelling kan in beroep een lichtere straf onder uitstel worden verwacht dan in eerste aanleg. De straf met uitstel van tenuitvoerlegging ligt in beroep daarentegen significant hoger dan in eerste aanleg voor zaken waarin schendingen van de vergunningsplicht werden vastgesteld.

Kijken we naar het ondernemen van positieve acties, een factor die zowel de schadelijkheid van de feiten als de strafwaardigheid van de overtreder tempert, zien we dat het deel onder uitstel van de hoofdstraf in beroep significant hoger ligt in zaken waar de overtreder positieve actie had ondernomen om de schade veroorzaakt door de inbreuk te beperken dan in zaken waar dit het geval niet was.

Wat de factoren betreft die de strafwaardigheid van de overtreder betreffen, blijken overtreders met een strafregister in beroep een significant kleiner deel van de hoofdstraf met uitstel te krijgen als in eerste aanleg. Voor overtreders die bewust de wetgeving schenden en voor overtreders die handelden vanuit economische motieven, ligt het deel onder uitstel van de hoofdstraf in beroep daarentegen significant hoger dan in eerste aanleg. Bij het handelen gericht op winstbejag, is er sprake van een substitutie-effect met de effectieve bestraffing: in beroep leidt de variabele tot significant lagere effectieve bestraffing dan in eerste aanleg.

VI. De regressieresultaten: globale analyse en bespreking

39 Nu we de resultaten van de volledige reeks regressie-analyses hebben, kunnen we ze samenvoegen in een overzicht en analyseren als geheel (VI. A). Vervolgens beoordelen we de analysebevindingen, waarbij we meteen onze onderzoeksvragen beantwoorden (VI. B).

Voor een goed begrip van wat volgt, moet worden beklemtoond dat de regressie-analyses als dusdanig geen informatie bieden m.b.t. de vraag of de significante verbanden die er blijken de vrucht zijn van een bewuste beleidsvoering. De regressie-analyses leggen verbanden bloot en spreken zich uit over de vraag of deze verbanden al dan niet aan toeval te wijten zijn. In welke mate de standpunten en beleidslijnen die uit het geheel aan verbanden naar voren treden al of niet bewust zijn ingenomen, is een vraag die zij niet beantwoorden. Wanneer in de navolgende analyse en bespreking wordt gesproken over de ‘standpunten’, ‘beleidsopties’ en ‘beleidslijnen’ van de strafrechters, gaat het dus steeds om standpunten, beleidsopties en beleidslijnen die *de facto* in de rechtspraak aanwezig zijn maar waarvan het niet alleen mogelijk doch ook waarschijnlijk is dat zij minstens ten dele onbewust zijn ingenomen.

A. De regressie-resultaten als geheel onder de loep

40. Wanneer we de significante resultaten van de verschillende regressie-analyses bundelen in één tabel, komen we tot het volgende samenvattende resultatenoverzicht (Tabel 9).

Tabel 9. Overzicht van de significante resultaten

	Eerste aanleg				Beroep		
	Opschorting	Effectieve straf	Kans op uitstel	Straf onder uitstel	Instellen beroep	Vershil Effectieve straf	Vershil Straf onder uitstel
LN(EFFSTRAF)	nvt	nvt	---	--	+++	nvt	nvt
VERSCHIL-EFFSTRAF	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	---
RECHTSPERSOON		+	++	+	++		
PROFESSIONEEL	+++	---	+++	++	+		
BEWEZEN TLL						---	---
DUUR			+++	+++			---
AMI							---
PRIORITEIT	--	++	+++	+++	--		
NATUUR	++					---	
VOLKSGEZONDHEID				+++	+++		
BURGERLIJKE PARTIJ		+++		+++	++		-
MVPLICHT		+++		+			+++
MVVOORWAARDE	++					++	
AFVAL	---						
BODEM/GRONDWATER		---	+	nvt	+++		
GELUID	--				+	+++	
GEUR	---						
LUCHT						++	
OPPWATER				+++			
POSITIEVE ACTIE	+++	---	++		---		+
STRAFREGISTER	---	+++					---
OPZET		-	++	++			+
WINSTBEJAG	---	+++	++	+++		--	+
BRUGGE	++	---	---		--	nvt	nvt
GENT		+	+		++		
KORTRIJK		---	---			nvt	nvt
OUDENAARDE			---			nvt	nvt
WESTHOEK	++					nvt	nvt
JAAR 04	++					nvt	nvt
JAAR 05					---	nvt	nvt
JAAR 06	++			-	---	nvt	nvt

+++ , ++ en +: positief significante coëfficiënten op, resp., 1%- , 5%- en 10%-niveau

--- , -- en -: negatief significante coëfficiënten op, resp., 1%- , 5%- en 10%-niveau

nvt: de verklarende variabele werd niet meegenomen in de regressie-analyse

De grijze inkleuring van de kolom met de resultaten betreffende de kans op het instellen van beroep herinnert eraan dat niet de strafrechter maar andere acteurs hier de beslisser zijn, met name het openbaar ministerie en de beklaagden die in eerste aanleg werden veroordeeld.

1. Het bestraffingsbeleid van de correctionele strafrechter

41. De basisoptie waarvoor de correctionele strafrechter staat eens feiten en daderschap bewezen zijn, is de keuze tussen een opschorting van de uitspraak van veroordeling en een bestraffende veroordeling. De factoren die de kans op een opschorting verhogen en verlagen vormen daarom sterke indicatoren voor de waardering die hij heeft omtrent dat wat de ernst van het misdrijf versterkt dan wel afzwakt.

Er tekent zich in de desbetreffende regressieresultaten een reeks standpunten af. Particulieren die misdrijven plegen in het kader van de uitoefening van hun beroepsactiviteiten zijn minder strafwaardig dan particulieren die ze plegen in de privé-sfeer van hun bestaan. Hetzelfde geldt voor overtreders die misdrijven pleegden maar positieve actie ondernamen, of ‘slechts’ natuurwaarden schaadden, of ‘slechts’ milieuvergunningvoorwaarden schonden.

Wie een prioritair misdrijf pleegde, maakt dan weer minder kans op een opschorting van de uitspraak. Hetzelfde geldt voor wie misdrijven pleegde die raakten aan afvalstoffenbeheer, of geluids- en geurhinder veroorzaakten. Ook wie een strafregister heeft of handelde uit winstbejag, maakt minder kans op een opschorting van de uitspraak.

De ingenomen standpunten zijn erg interessant. Er blijkt o.m. uit dat beide deelcriteria van het klassieke criterium van de ‘ernst van het misdrijf’, de schadelijkheid van de feiten *an sich* en de schuldfactor, in het maken van de keuze tussen opschorting en bestraffing meespelen. We zien dat de enige verklarende variabele die beide deelcriteria ‘bedient’, de variabele POSITIEVE ACTIE, naar verwachting positief significant scoort. Opvallend is voorts dat de types milieuhinder en -schade die tot een kleinere kans op een opschorting leiden – afval-, geluids- en geurproblemen -- alle drie van aard zijn om het welzijn van de burger rechtstreeks te schaden. Ook de aandacht voor prioritaire misdrijven en voor winstbejag treffen. Er blijkt métier uit: vertrouwdheid met het onderscheid tussen prioritaire en niet-prioritaire misdrijven en kennis van het algemene rechtseconomische gedachtengoed dat het economische motief voor criminaliteit in de kijker stelt en het inzicht meegeeft dat dit motief moet uitgeschakeld worden als men de preventieve werking van bestraffing wil maximaliseren. De impact van een strafregister sluit aan bij de resultaten van ROUSSEAU & BILLIET (2005), waar bleek dat de correctionele strafrechter bij het bepalen van de hoogte van de boeten steunde op dit eenvoudig bruikbare criterium om de strafwaardigheid van de veroordeelde in te schatten¹¹⁰.

42. Wanneer we de factoren die de hoogte van de effectieve hoofdstraf (effectieve boete maar ook, in voorkomend geval, effectieve vrijheidsberoving) beïnvloeden bekijken in het licht van de factoren die de keuze tussen een opschorting en een bestraffing bepalen, beginnen zich beleidslijnen af te tekenen.

Ook in deze beleidskeuze worden particulieren die misdrijven plegen in het kader van de uitoefening van hun beroepsactiviteiten relatief milder behandeld dan particulieren die misdrijven plegen in de privé-sfeer van hun bestaan. Naast mildheid t.o.v. deze categorie professionele overtreders blijkt gestrengheid t.o.v. de andere categorie professionele overtreders: de rechtspersonen. Zij krijgen significant hogere effectieve straffen opgelegd. Boeten zij niet alleen voor zichzelf maar ook voor de anderen?

De vaststelling dat prioritaire misdrijven en schendingen van de milieuvergunningplicht tot relatief hogere effectieve straffen leiden, sluit dan weer mooi aan bij de lagere kans op een opschorting bij prioritaire misdrijven. We mogen niet vergeten dat schendingen van de milieuvergunningplicht een prioritair misdrijf uitmaken¹¹¹.

Dat in dossiers met burgerlijke partijstelling hogere effectieve straffen worden opgelegd, lijkt aan te sluiten bij de vaststelling dat misdrijven die afval, geur- of geluidshinder impliceren een lagere kans op opschorting hebben. Burgerlijke partijstellingen impliceren schade, die zeer zeker hinderschade kan zijn. Ook het gegeven dat misdrijven die schade toebrengen aan de bodem en het grondwater tot lagere effectieve straffen leiden, kan op een bepaalde manier

¹¹⁰ ROUSSEAU & BILLIET (2005), 92 en 95. Zie ook BILLIET & ROUSSEAU (2003), nrs. 16 en 19.

¹¹¹ COMMISSIE VERVOLGINGSBELEID, *Prioriteitennota vervolgingsbeleid Milieurecht in het Vlaams gewest*, 30 mei 2000, p. 4.

aansluiten bij de vaststelling dat misdrijven die afval, geur- of geluidshinder impliceren een lagere kans op opschorting kennen: schade aan bodem en grondwater is bijzonder weinig zicht- en tastbaar en wat niet weet, niet deert. Het lijkt echter ook goed mogelijk dat de technische complexiteit van bodem- en grondwaterverontreinigingen en van de schade die ermee is aangericht, de strafrechter ertoe brengt zich terughoudend op te stellen in de bestrafing ervan.

Voorts merken we een logische verdere verrekening van het gegeven of de dader al dan niet positieve actie heeft ondernomen om zich in regel te stellen, de gevolgen van zijn daden ongedaan te maken, of herhaling ervan te voorkomen. Heeft hij dergelijke inspanningen verricht, vermindert de effectieve straf waaraan hij zich kan verwachten duidelijk.

Voor wat de factoren betreft die de strafwaardigheid van de overtreder betreffen, liggen de vaststellingen eveneens in het verlengde van de vaststellingen omtrent hun impact op de kans op een opschorting. De correctionele strafrechter pakt winstbejag niet alleen aan met minder opschorting maar ook met hogere bestrafing. Ook wie een strafregister heeft, wordt extra afgestraft. Opzet, de factor die de individuele concrete schuldmaat in het voorliggende dossier vat, leidt echter tot lagere effectieve straffen. Tussen een strafregister en kwaadwilligheid, lijkt de milieustrafrechter van de 21^e eeuw, net zoals deze van de 20^e eeuw¹¹², niet zo comfortabel te werken met een eerder vluchtige factor en vooral te steunen op het eenvoudig vaststelbare gegeven van een strafregister om de strafwaardigheid van overtreders te waarderen.

43. Wanneer we het beeld dat zich begint te vormen, aanvullen met de resultaten aangaande de kans op een bestrafing met uitstel van tenuitvoerlegging en de hoogte van een eventuele straf onder uitstel, wat voegen deze laatste twee reeksen regressieresultaten dan toe? Het opleggen van straf onder uitstel kan alleszins twee doelen dienen: het minimaliseren van de straf die wordt opgelegd (bestrafing onder uitstel als substituut voor effectieve bestrafing) en het opleggen van een tweede straf naast de effectieve straf met het oog op zeer rechtstreekse individuele preventie (cumulatief gebruik van de bestrafing onder uitstel). Mildheid of extra bestraffen. Dank zij onze regressie-analyses weten we dat in de correctionele strafrechtspraak zowel de kans op een straf onder uitstel als de hoogte van een eventuele straf onder uitstel significant negatief correleren met de hoogte van de effectieve bestrafing. Deze vaststellingen wijzen op een algemene trend van gebruik van de bestrafing onder uitstel als substituut voor de effectieve bestrafing. We moeten de onderzoeksresultaten inzake de bestrafing onder uitstel verder analyseren met deze algemene substitutietrend voor ogen.

Voor een eerste groep significante resultaten inzake de bestrafing onder uitstel beschikken we over significante resultaten aangaande de voorgaande twee beleidsbeslissingen, de keuze tussen opschorting en bestrafing en de hoogte van de effectieve bestrafing. In het licht van de algemene substitutietrend tussen effectieve bestrafing en bestrafing onder uitstel, kunnen de meeste van deze resultaten onmiddellijk als mildheid dan wel extra bestrafing worden geduid.

- De hogere kans op bestrafing onder uitstel en de hogere bestrafing onder uitstel voor rechtspersonen gaan in tegen de algemene substitutietrend. Hier is er sprake van strengheid met het oog op individuele preventie, ter wille van de onmiddellijke toekomst.
- In het licht van de resultaten aangaande de kans op opschorting en de hoogte van de effectieve bestrafing en gezien de algemene substitutietrend, getuigt het gebruik van het uitstel t.o.v. prioritair misdrijven, misdrijven met schendingen van de milieuvergunningsplicht inbegrepen, en t.o.v. overtreders die de feiten pleegden uit winstbejag eveneens van strengheid.

¹¹² ROUSSEAU & BILLIET (2005), 92 en 95, net aangehaald. Zie ook BILLIET & ROUSSEAU (2003), nrs. 16 en 19, eveneens reeds vermeld.

- Gezien de voorgaande resultaten en de algemene substitutietrend, past echter het label ‘mildheid’ op de hogere kans op straf onder uitstel voor particulieren die misdrijven begingen in de professionele sfeer van hun bestaan in vergelijking tot particulieren die de feiten pleegden in de privé-sfeer van hun bestaan. In het beleid van de correctionele strafrechters geniet deze categorie overtreeders, verrassend genoeg, ontegensprekelijk een consequent volgehouden milde aanpak. De vraag rijst waarom dit het geval is. Een mogelijke verklaring ligt in het gegeven dat één op twee van deze beklaagden terechtstaat samen met een rechtspersoon¹¹³, waarbij de proceseconomische impact van art. 5 lid 2 Sw de procureur des Konings ertoe noopt systematisch alle natuurlijke personen die in de zaak in het vizier komen mee in de vervolging te betrekken. Nu dergelijke vervolgingen in eerste orde op de rechtspersoon zijn gericht, kan een mildere straf voor de natuurlijke personen in deze zaken verantwoordbaar lijken. De consequent aangehouden strengheid in de bestraffing van rechtspersonen, biedt steun voor deze hypothese.
- Van mildheid is er ook alleszins sprake voor de hogere kans op uitstel in de gevallen waar positieve actie werd ondernomen. In het verlengde van de grotere kans op opschorting en de relatief lagere effectieve bestraffing is van dit laatste resultaat o.i. geen andere lectuur verdedigbaar. De boodschap naar de overtreeders toe is duidelijk: het loont werkelijk om zich in te spannen om de wederrechtelijke toestand te regulariseren, de gevolgen van de inbreuk ongedaan te maken en herhaling ervan te voorkomen.
- Verder lijkt o.i. ook de verhoogde kans op een bestraffing onder uitstel voor misdrijven die tot bodem- of grondwaterverontreiniging leiden, in het verlengde van de lagere effectieve bestraffing ervan, als mildheid te kunnen worden begrepen. Zoals hogerop al werd opgemerkt, is enige voorzichtigheid wel geboden t.a.v. deze interpretatie. De moeilijkheid om dit type verontreiniging en de schade die het meebrengt te vatten en in te schalen, kan ook leiden tot terughoudendheid in de bestraffing, wat niet het zelfde is als mildheid.
- Een enigszins analoge analyse lijkt o.i. op te gaan voor de hogere kans op uitstel en de hogere bestraffing onder uitstel bij opzet. Wellicht is er hier minder sprake van mildheid als wel van een bepaalde schroom om op basis van dit niet erg tastbare criterium effectief te bestraffen.

De overige resultaten betreffende het uitstel, hebben betrekking op een paar variabelen waarvoor we bij de eerdere regressie-analyses geen significante resultaten bekwamen. Het gaat om drie variabelen die de schadelijkheid van de gepleegde misdrijven in kaart brengen en in doorsnee op relatief meer schadelijke misdrijven wijzen, met name de variabelen DUUR, VOLKSGEZONDHEID en OPPWATER. Voor de variabele DUUR liggen zowel de kans op een straf onder uitstel als de bestraffing onder uitstel significant hoger. Voor de overige twee ligt de bestraffing onder uitstel significant hoger. Het staat ons voor dat deze resultaten vooral te begrijpen zijn als een keuze voor strengheid in de zin van toevoeging van tastbare individuele preventie: het inbouwen van een zeer concreet motief tot gedragsverbetering naar de toekomst toe. We duiden de resultaten in die zin in het licht van het geheel aan bovenstaande bevindingen, in het bijzonder de voeling met het milieubeleid en de milieuproblematiek die er in aanwezig is¹¹⁴ en de gevoeligheid voor hinderproblemen en het welzijn van de burger die er blijkt¹¹⁵.

2. Het bestraffingsbeleid van de strafrechter in het hof van beroep

¹¹³ Hoger, randnr. 18, *sub* (1).

¹¹⁴ Aldus o.m. de mildheid voor POSITIEVE ACTIE, de strengheid t.a.v. prioritaire misdrijven en de alerte bestraffing van winstbejag.

¹¹⁵ Zie de strengheid t.a.v. misdrijven die tot afvalproblemen leiden of geluids- en geurhinder veroorzaken.

44. Bij de analyse van het bestraffingsbeleid in beroep, hebben we ons toegespitst op de wijzigingen die de beroepsrechters doorvoeren in de bestraffing: enkel de verhogingen en verlagingen t.o.v. van de bestraffing in eerste aanleg werden geanalyseerd¹¹⁶. Op die manier zijn het zeer precies de standpunten en beleidslijnen van de beroepsrechters die we als onderzoekmateriaal ontleed hebben.

45. De gevoerde regressie-analyses leren ons dat in beroep de aanpassing van de hoogte van de straf met uitstel (VERSCHIL-UITSTEL) sterk negatief gecorreleerd is met de aanpassingen van de hoogte van de effectieve straf (VERSCHIL-EFFSTRAF): de hoogte van de straf met uitstel daalt wanneer de effectieve straf stijgt, en omgekeerd. Ook in beroep bestaat m.a.w. een algemene substitutietrend in de verhouding effectieve bestraffing – bestraffing onder uitstel. De bestraffing straf onder uitstel fungeert dus in doorsnee als optie voor strafmildering en niet als tweede straf, naast de effectieve bestraffing, met het oog op individuele preventie.

46. De regressieresultaten aangaande de bestraffing in beroep kunnen we opdelen in resultaten die de correctionele rechtspraak bevestigen, resultaten waar de beroepsrechter strenger oordeelt en resultaten waarin hij zich milder opstelt.

Wanneer verklarende variabelen significant scoren in de regressie-analyses betreffende de bestraffing door de correctionele rechtbanken en we er in beroep geen significante resultaten voor vinden, betekent dit dat de strafrechter in beroep niet is overgegaan tot wijziging van de significant strafverhogende of -verlagende impact die zij in eerste aanleg hadden. Of nog: de beroepsrechter treedt de impact bij die zij in eerste aanleg op de bestraffing uitoefenden.

Aldus volgt de beroepsrechter de correctionele rechter in zijn strengere bestraffing van rechtspersonen en van prioritare misdrijven, misdrijven die de volksgezondheid schaden en misdrijven die oppervlaktewateren verontreinigen. Voor wat de bestraffing van rechtspersonen en prioritare misdrijven betreft, bevestigt hij hierbij het cumulatieve gebruik van de bestraffing onder uitstel bovenop de effectieve bestraffing. Zo ook sluit de beroepsrechter zich bij de correctionele rechter aan op het punt van een mildere bestraffing van particulieren die de misdrijven pleegden in het kader van professionele activiteiten en voor wat terughoudendheid betreft in de bestraffing van misdrijven die tot bodem- en grondwaterverontreiniging leiden. Ook de relatief strengere bestraffing door de correctionele rechtbank van Gent blijft overeind. Volledigheidshalve noteren we ook het gebrek aan actief ingrijpen in de bestraffing van misdrijven die afvalproblemen en geurhinder veroorzaken, die in eerste aanleg een lagere kans op opschorting hebben en hierin relatief strenger worden aangepakt.

Telkens de regressieresultaten in beroep aangeven dat een bepaalde verklarende variabele een significante impact heeft op de bestraffing, betekent dit dat de strafrechter in beroep deze variabele anders waardeert dan de correctionele rechter. Hij kan zich hierbij strenger of milder opstellen, door de effectieve bestraffing te verhogen of verlagen of door de bestraffing onder uitstel te verhogen of verlagen.

Daar waar de correctionele rechter schendingen van de milieuvergunningplicht al opvallend streng bestrafte, treedt de beroepsrechter nog strenger op t.o.v. deze misdrijven. Hierbij voert hij een bestraffingsbeleid met cumulatieve toepassing van de bestraffing onder uitstel, bovenop de effectieve bestraffing. Voorts verhoogt hij de effectieve bestraffing voor schendingen van

¹¹⁶ Hoger, randnr. 15.

milieuvergunningvoorwaarden, misdrijven die geluidshinder veroorzaken en misdrijven die tot luchtverontreiniging en stofhinder leiden. Voor overtreders die positieve actie ondernamen en overtreders die met opzet handelen, legt hij strengere straffen onder uitstel op.

Het aantal bewezen tenlasteleggingen vormt een factor die hij heel wat milder benadert. Ook aan de duurtijd van misdrijven tilt hij minder. Een lagere bestraffing geeft hij eveneens aan misdrijven die door de Afdeling Milieu-inspectie werden vastgesteld (en dus in regel klasse 1-bedrijven betreffen, die relatief meest vervuilend zijn), misdrijven die natuurwaarden schaden, en misdrijven waarbij burgerlijke partijen betrokken waren. Overtreders met een strafregister worden ook minder streng bestraft. En ook het nastreven van winstbejag behandelt hij milder, door substitutie van de effectieve bestraffing door een bestraffing onder uitstel.

47. Het beleid dat uit het geheel aan bovenstaande regressieresultaten blijkt, vertoont een paar opvallende elementen en sterke lijnen.

De beleidsvoering t.a.v. de verschillende categorieën overtreders, door bevestiging van de lijnen die de correctionele rechtspraak dienaangaande uitzet, omvat twee standpunten die aandacht waard zijn. Van alle categorieën overtreders, worden rechtspersonen relatief zwaarst bestraft. Een mogelijke verklaring ligt in het aspect van de draagkracht: nu rechtspersonen ruimere middelen hebben dan natuurlijke personen, past het hen hogere straffen op te leggen. Merkwaardig voorts is uiteraard de mildheid voor natuurlijke personen die de feiten pleegden in het kader van hun professionele activiteiten, zeker zo men voor ogen houdt dat zij milder bestraft worden dan natuurlijke personen die gelijkaardige feiten pleegden in de privé-sfeer van hun bestaan. Een mogelijke verklaring hiervoor werd hogerop¹¹⁷ al meegegeven.

Kijken we naar het geheel van de regressieresultaten m.b.t. de variabelen die uitsluitend of overwegend de zwaarwichtigheid van de feiten vatten, vormt de werkelijk strenge houding t.o.v. schendingen van de milieuvergunningplicht een erg opvallend element. Het gaat samen met een bevestiging van de strenge bestraffing van het geheel aan prioritaire misdrijven door de correctionele rechter.

Naast dit opvallende standpunt, blijkt de bestraffing vooral rekening te houden met het voorkomen van concrete milieuschade. De relatieve strengheid van de correctionele rechters inzake milieumisdrijven die oppervlaktewaterverontreiniging, afvalproblemen of geurhinder veroorzaken, wordt bevestigd. In zaken met geluidshinder en luchtverontreiniging/stofhinder wordt de effectieve bestraffing waarvoor de correctionele rechter koos, verhoogd. Dossieraspecten die de algemene schadelijkheid van de feiten documenteren zonder rechtstreeks op milieuschade te wijzen, zoals het aantal tenlasteleggingen, de duurtijd van de wederrechtelijke toestand of feiten, en de vaststelling ervan door de Afdeling Milieu-inspectie, die in regel enkel de meest vervuilende en hinderlijke klasse 1 – inrichtingen opvolgt, krijgen een mildere bestraffing dan voor de correctionele rechter. Een burgerlijke partijstelling als dusdanig blijkt, anders dan de vaststelling van schade voor de volksgezondheid, ook te weinig rechtstreeks op schade te wijzen. In het geheel van de resultaten is ontegensprekelijk een sterke antropocentrische klemtoon aanwezig, zoals in het bijzonder blijkt uit de verhoging van de effectieve bestraffing voor twee hinderproblemen en de verlaging ervan voor misdrijven die natuurwaarden schaden. De regressieresultaten inzake natuurwaarden vallen wel met enig voorbehoud te benaderen, nu de casuïstiek de sanctionering van natuurbeheerwetgeving slechts zijdelings meeneemt¹¹⁸. De verhoging van de effectieve bestraffing voor schendingen van milieuvergunningvoorwaarden, kan goed verklaard worden in het licht van het voorgaande,

¹¹⁷ Hoger, randnr. 43.

¹¹⁸ Zie ook hoger, randnrs. 4 en 18, *in fine*.

omdat dergelijke misdrijven geregeld gepaard gaan met concrete vervuiling en hinder. Ook de verhoging van de bestraffing onder uitstel bij het ondernemen van positieve actie vormt in dit geheel een verklaarbaar element: de beroepsrechter blijft de overtreder de aangerichte schade verwijten. Positieve acties zijn zeker aan te bevelen maar de gepleegde feiten en de schuld zijn en blijven. De overtreder behoort te weten dat voorkomen beter is dan genezen.

Het enige wat misschien apart staat in het plaatje van nuchtere aandacht voor concrete schade, is de bevestiging van de milde bestraffing van misdrijven die bodem- en grondwaterverontreiniging veroorzaken. Dit type verontreiniging lijkt ook in beroep tot terughoudendheid te leiden. Een gebrek aan vertrouwdheid met een complex verontreinigingsprobleem? Of moet dit gegeven begrepen worden als een bevestiging van het reeds vastgestelde antropocentrisme? Bodem- en grondwaterverontreiniging zijn, zeker in vergelijking tot geluids-, geur- en stofhinder, erg weinig voelbaar en concreet hinderlijk.

De beroepsrechter doet terugdenken aan het ARAB: vergunning is belangrijk en alle concrete milieuschade die de mens hindert en schaadt. Zoals sommigen zich wellicht nog herinneren, organiseerde het B.R. 11 februari 1946 “houdende het Algemeen Reglement voor de bescherming van den arbeid (gevaarlijke, ongezonde en hinderlijke inrichtingen – veiligheid en gezondheid der arbeiders)” het exploitatievergunningstelsel dat de voorloper vormt van het huidige milieuvergunningstelsel. Titel I ARAB was uitsluitend aan dit vergunningstelsel gewijd: een verzameling bepalingen inzake de vergunningsplicht en –procedure, met een handhavingsregeling. En luidens art. 1 lid 1 ARAB beoogde het vergunningstelsel een controle op “fabrieken, werkhuizen, werkplaatsen, magazijnen, opslagplaatsen, openluchtgroeven, machines, toestellen, enz., waarvan het bestaan, het in bedrijf nemen of het in werking stellen gevaarlijk, ongezond of hinderlijk kan zijn”. De maatstaf voor wat gevaarlijk, ongezond of hinderlijk was, was voor het volle pond de mens. In art. 3 Milieuvergunningdecreet verschoof het perspectief naar een vergunningstelsel betreffende “inrichtingen die hinderlijk worden geacht voor de mens en het leefmilieu”.

Kijken we naar de regressieresultaten die de strafwaardigheid van de overtreder betreffen, loopt de bijsturing van de beleidsvoering t.o.v. het winstmotief meest in de kijker. De beroepsrechter corrigeert hier actief het werk van de correctionele rechter. Hij is milder: de effectieve bestraffing daalt én de bestraffing onder uitstel stijgt. In de milieu-economische literatuur bestaat een uitgebreide discussie omtrent de merites van bestraffing gebaseerd op schade --‘harm based’-- dan wel op winstafroming -- ‘gain based’¹¹⁹. De correctionele strafrechter combineert beide benaderingen¹²⁰. Naar blijkt uit zijn aandacht voor concrete schade en dit standpunt t.o.v. het winstmotief, hanteert de beroepsrechter in essentie een *harm based* – bestraffing.

Naast de mildere benadering van het winstmotief, blijken de waardering van een strafblad en van de opzet in het concreet voorliggende dossier anders te liggen dan voor de correctionele rechtbank. Recidivisten worden milder bestraft, opzet in de zaak die voorligt strenger. Deze bevindingen sluiten aan bij de vaststellingen die ROUSSEAU & BILLIET (2005) dienaangaande eerder maakten¹²¹. Op dit punt sluit de strafrechter in beroep nauwer aan bij de klassieke rationaliteit van het strafrecht als schuldstrafrecht.

¹¹⁹ Zie bv. A.M. POLINSKY en S. SHAVELL, “Should liability be based on the harm to the victim or the gain to the injurer?”, *Journal of Law, Economics and Organization* 1994, 10(2), 427–437 en D. WITTMAN, “Liability for harm or restitution for benefit?”, *Journal of Legal Studies* 1984, 13(1), 57–80.

¹²⁰ Zie ook T. BLONDIAU en S. ROUSSEAU “The impact of the judicial objective function on the enforcement of environmental standards”, *Journal of Regulatory Economics* 2010, 53, 196–214 en T. BLONDIAU en S. ROUSSEAU “Differential treatment of intentional versus accidental violators”, presentatie op EALE 2010, Parijs, beiden te vinden op www.environmental-lawforce.be.

¹²¹ ROUSSEAU & BILLIET (2005), 92 – 94 en 95.

3. Verschillen in tijd en ruimte: hoe consistent is de rechtspraak van de correctionele strafrechters?

48. De resultaten documenteren de verschillen in het bestraffingsbeleid van de correctionele rechtbanken. Wie milieumisdrijven pleegt en voor de rechtbank van Brugge wordt berecht, is alleszins het beste af, met een grotere kans op opschorting én lagere effectieve bestraffing en kans op bestraffing onder uitstel. Hetzelfde geldt, zij het in mindere mate, voor het bestraffingsbeleid van de rechtbank van Kortrijk; enkel voor de rechtbank van Brugge is er sprake van een significant lagere kans op beroep ... Opmerkenswaard is het significant strengere optreden van de correctionele rechtbank te Gent, waar eveneens een significant hogere kans op beroep is opgetekend. Naar lopend onderzoek uitwijst, wordt er tevens een strenger handhavingbeleid gevoerd in het gebruik, naast de hoofdstraffen, van bijkomende straffen en van maatregelen¹²². Te noteren valt ook dat het beroepsniveau de relatief strengere behandeling niet uitvlakt. Er wordt significant frequenter beroep ingesteld tegen de vonnissen van de Gentse correctionele rechtbank maar Hof van Beroep te Gent laat de strengere bestraffing overeind. De overtreder moet er niet op een verlaging van de bestraffing rekenen.

49. De resultaten aangaande de evolutie van het bestraffingsbeleid doorheen de jaren, zijn te beperkt om sprekend te kunnen zijn. Het gaat hier wel om slechts drie jaren rechtspraak, wat vrij kort is om een tijdstrend te detecteren.

B. Beoordeling van de analysebevindingen

1. Het beleidspotentieel van de bestraffing met uitstel van tenuitvoerlegging

50. Bijzonder interessant zijn de resultaten i.v.m. het gebruik van het uitstel van tenuitvoerlegging van de straffen. Het loutere gegeven dat we in de verkennende regressie-analyses niet tot sprekende resultaten kwamen wanneer we de bestraffing als geheel ontleedden maar wel wanneer we de effectieve bestraffing en de bestraffing met uitstel elk apart onderzochten¹²³, wijst er reeds op dat de strafrechters welbewust met de mogelijkheid tot uitstel omgaan. We willen hier even nader op ingaan en bekijken de mogelijkheid tot uitstel in het licht van de mogelijkheid tot opschorting van de uitspraak van veroordeling.

Terloops willen we onderlijnen dat het gebruik van de opschorting en het uitstel in het beleid van de milieustrafrechter vandaag werkelijk onvergelykbaar is met dit van een twintig jaar geleden. In 1990 noteerde FAURE in zijn Preadvies Milieustrafrecht: “*Ook de opschorting van de veroordeling is in milieustrafzaken reeds toegepast.*”. De uitspraak werd gestaafd met verwijzing naar net één correctioneel vonnis¹²⁴. Voor wat het gebruik van het uitstel betreft, verwijst de auteur in het zelfde werkje naar een zestal uitspraken¹²⁵. In het hier onderzochte

¹²² Ander onderzoek, dat nog niet gepubliceerd is, wijst bv. uit dat in de jaren 2003 – 2006 slechts twee van de zeven correctionele rechtbanken uit het rechtsgebied van het Hof van Beroep te Gent gebruik maakten van het exploitatieverbod op grond van art. 39, §2, Milieuvergunningsdecreet 1985: Gent en Dendermonde. – C.M. BILLIET en N. BROECKHOVEN, “De milieustrafrechter en toekomstbeveiliging: praktijkprofiel van het exploitatieverbod”, 2010, ca. 30 p., *in progress*.

¹²³ Hoger, randnr. 14.

¹²⁴ M. FAURE, *Preadvies Milieustrafrecht*, Antwerpen – Apeldoorn, Maklu uitgevers, 1990, 132.

¹²⁵ *Ibid.*, 131 - 132.

databestand komen opschorting en uitstel voor in een 11% resp. 45% van de correctionele vonnissen ...¹²⁶ Het gebruik van deze bestraffingsmodaliteiten heeft in twee decennia kennelijk een enorme ontwikkeling gekend.

51. Zowel opschorting van een uitspraak van veroordeling als uitstel van tenuitvoerlegging van de straf hebben een gedragsrichtende impact gedurende de proefperiode die eraan gekoppeld werd. Die proefperiode bedraagt uit kracht van wet minstens één jaar en hoogstens drie of vijf jaar¹²⁷. De analyseresultaten wijzen er echter op dat, in weerwil van deze gelijkenis, de opschorting en het uitstel een erg verschillend beleidspotentieel hebben. De reden voor dit verschil in beleidspotentieel ligt in hun inplanting in de beslissingsboom van de strafrechter. De keuze voor opschorting is een keuze voor *of* opschorting *of* bestraffing: kiest de strafrechter voor opschorting, kiest hij tegen onmiddellijke leedtoevoeging. Vandaar dat de toekenning van de gunst van een opschorting in essentie steeds een keuze is voor mildheid, waarbij de preventieve dimensie zijdelings mooi meegenomen wordt. De keuze voor uitstel, daarentegen, sluit bestraffing niet uit. De strafrechter kan een *én-én* keuze maken, zowel een fikse effectieve straf geven als een hoge straf met uitstel opleggen. Hierom biedt het uitstel twee erg verschillende toepassingsmogelijkheden. Het uitstel kan erop gericht zijn effectieve leedtoevoeging geheel of gedeeltelijk te vermijden. In deze toepassing, waar het uitstel mildheid vertolkt, is de preventieve dimensie niet onbelangrijk maar eerder bijkomstig. Belangrijk is de substitutie van de effectieve bestraffing door een bestraffing met uitstel. Dit gebruik van het uitstel vinden we als algemene trend terug in de rechtspraak van zowel de correctionele strafrechters uit het rechtsgebied van het Hof van Beroep te Gent als de rechters van dit Hof van Beroep zelf¹²⁸. De bestraffing onder uitstel kan echter ook naast de effectieve bestraffing een tweede bestraffing vormen die bovenal een sterke individuele preventie beoogt en waarin niet mildheid voor de voorliggende misdrijven maar strengheid met oog voor de toekomst de zorg is. Hier is sprake van een cumulatief gebruik van de bestraffing onder uitstel, bovenop de effectieve bestraffing. Naar onze resultaten aangeven, benutten de correctionele rechters uit het rechtsgebied van het Hof van Beroep te Gent zowel als de beroepsrechters in het Hof zelf ook deze tweede toepassingsmodaliteit. In zowel eerste als beroepsaanleg, gaat de cumulatieve toepassing in tegen een algemene substitutietrend. De cumulatieve toepassing vinden we in de correctionele rechtspraak terug voor de bestraffing van rechtspersonen, van prioritaire misdrijven in het algemeen en schendingen van de vergunningsplicht in het bijzonder, van misdrijven met burgerlijke partijstelling en van overtreders die handelden uit winstbejag¹²⁹. Het Hof van Beroep te Gent hanteert een cumulatief gebruik in de bestraffing van schendingen van de milieuvergunningplicht en bevestigt een dergelijk gebruik in de bestraffing van rechtspersonen en prioritaire misdrijven in het algemeen¹³⁰.

Uitstel van tenuitvoerlegging van de straf blijkt een erg interessante manier om de bestraffing gestalte te geven, ook in zijn eenvoudige toepassingen, beperkt tot toevoeging van een proefperiode, zonder probatievoorwaarden¹³¹. Binnen het bestraffingsbeleid biedt de

¹²⁶ Hoger, randnrs. 7 en 30.

¹²⁷ Wet 29 juni 1964 betreffende de opschorting, het uitstel en de probatie, art. 3 lid 4 (opschorting, maximale proefperiode van vijf jaar) en art. 8 §1, lid 3 en lid 4 (uitstel, maximale proefperiode van drie jaar voor geldstraffen, werkstraffen en gevangenisstraffen die zes maanden niet te boven gaan - maximale proefperiode van vijf jaar bij hogere gevangenisstraffen). Zie ook art. 18*bis* wet (rechtspersonen).

¹²⁸ Hoger, randnrs. 29 en 31 en randnr. 38.

¹²⁹ Hoger, randnrs. 29 en 31. Zie ook Tabel 9.

¹³⁰ Hoger, randnrs. 37 – 38. Zie ook Tabel 9.

¹³¹ Lees in dit verband de nog steeds erg belangwekkende noot van FAURE: M. FAURE, "Het probatie-uitstel in milieustrafzaken" (noot bij Corr. Brugge (16^e kamer), 15 oktober 1986), *R.W.* 1988-89, 303 – 305.

bestraffingsmodaliteit alleszins meer complexe mogelijkheden dan een loutere individualisering van de straf ten gunste van de veroordeelde om rekening te houden met goede antecedenten, inspanningen om zijn gedrag te verbeteren, ...

Deze onderzoeksbevindingen zijn verder onderzoek waard.

2. Bestrafen tussen schade en schuld: de 'ernst van het misdrijf' in de bestraffing van milieucriminaliteit door de strafrechter in eerste aanleg en in beroep

52. Wanneer we naar het geheel van de resultaten kijken, kunnen we voor wat de milieustrafrechtspraak van de correctionele rechtbanken betreft zonder aarzeling onze onderzoeksvragen beantwoorden. Ja, de correctionele milieustrafrechters oordelen in overeenstemming met het basiscriterium van de ernst van het misdrijf. Hun rechtspraak neemt zowel de schadelijkheid van de feiten voor mens en leefmilieu als de strafwaardigheid van de overtreder in aanmerking. Dit blijkt in het bijzonder uit de wijze waarop zij omgaan met de mogelijkheid tot opschorting van de uitspraak, een keuze voor mildheid, en uit de wijze waarop zij het uitstel hanteren, dat voor hen niet alleen mogelijkheid is om mild te zijn maar ook een mogelijkheid vormt tot een extra bestraffing met het oog op een sterke individuele preventie. Voor wat de factoren betreft die doorwegen in de beoordeling van de schadelijkheid van de feiten, bestaat er een antropocentrische klemtoon. Er wordt streng geoordeeld over misdrijven met een onmiddellijke impact op de bevolking -- sluikestorten, geluids- en geurhinder -- of op de volksgezondheid en medeburgers. Aan schade aan natuurwaarden lijkt eerder weinig getild te worden. Maar daarnaast schenkt de rechtspraak ook reële aandacht aan de algemene schadelijkheid van de feiten, naar blijkt uit de impact van het prioritaire karakter van misdrijven, schendingen van milieuvergunningsplichten inbegrepen, en van de duurtijd van de wederrechtelijke toestand. Een sterk signaal van de aandacht die de correctionele rechters hebben voor de schadelijkheid van de feiten, biedt ook de consequente mildheid t.o.v. overtreders die actie ondernamen om de toestand te regulariseren, de gevolgen van de misdrijven ongedaan te maken en een herhaling ervan te voorkomen. Aangaande de factoren die de strafwaardigheid inkleuren, valt de scherpe aandacht voor het neutraliseren van het winstmotief op.

Meer algemeen gezien, maakt de milieustrafrechtspraak van de correctionele rechtbanken op verschillende punten de aansluiting bij inzichten die leven in het beleidsdomein: behalve een resolute aanpak van het winstmotief, treffen de scherpere beoordelingen van prioritaire misdrijven, schendingen van milieuvergunningsplichten inbegrepen. Tussen Haus en Brundtland, staat de strafrechter in eerste aanleg aan de kant van Brundtland.

Voor de milieustrafrechtspraak op beroepsniveau liggen de antwoorden op de onderzoeksvragen anders. Het basiscriterium van de ernst van het misdrijf wordt er inderdaad anders ingevuld dan in eerste aanleg.

Uit de beroepsrechtspraak blijkt grote aandacht voor concrete schade, verontreiniging en hinder die daadwerkelijk inwerken op mens en leefmilieu. De algemene schadelijkheid van de feiten zoals ze blijkt uit aantallen tenlasteleggingen, de duurtijd van de wederrechtelijke toestand, en verbalisering door de Afdeling Milieu-inspectie, wegen minder door. Daadwerkelijke impact op mens en leefmilieu is wat de overtreder wordt aangerekend. Hierbij is er sprake van een meer uitgesproken antropocentrische klemtoon dan in eerste aanleg. Hinderproblemen leiden tot extra bestraffing, een aantasting van natuurwaarden tot een verlaging van de bestraffing. De rechtspraak houdt mooi de concrete hinderlijkheid en schadelijkheid in het vizier, met de mens voor ogen, én beklemtoont het belang van de milieuvergunningsplichten. De aanpak lijkt dan

ook niet zozeer aan te sluiten bij de kernwaarden van het actuele milieurecht -- de bescherming van het leefmilieu ter wille van de mens en het leefmilieu als dusdanig -- als wel bij een meer klassieke visie waar milieurecht in belangrijke mate een kwestie was van volksgezondheid en hinderbeheersing. Het geheel leidt, samenvattend, tot een typering van de beroepsrechter als een ARAB-rechter.

Opvallend in de beoordeling van de strafwaardigheid, is de grotere aandacht voor de schuld in het concreet voorliggende dossier en het relativeren van winstbejag. Hierin stelt de beroepsrechter zich werkelijk klassieker op dan de correctionele rechter, sluit hij beter aan bij de kernlogica van ons strafrecht, een schuldstrafrecht.

Tussen Haus en Brundtland staat de beroepsstrafrechter zeer zeker in het veld van Brundtland, nu de bescherming van de mens tegen concrete schade en hinder, die zijn waardering van de ernst van de feiten vrij sterk aanstuurt, alleszins een basisbekommernis vormt van het milieurecht. Het merkwaardige is dat hij hiermee ook meteen aansluit bij Haus. De bescherming van de fysieke integriteit van de burger, één van de klassieke rechtsgoederen van het strafrecht, vertoont een nauwe band met gezondheid en welzijn. Zijn rechtspraak situeert zich zeer precies op het punt waar de waarden van het huidige milieurecht en het klassieke strafrecht een synergie kennen. In zijn waardering van de schuld van de overtreder, sluit hij nauwer aan bij Haus dan de correctionele rechter.

Voor wat de doorwerking van de klassieke rechtsgoederen van het strafrecht in het milieustrafrecht betreft, kunnen we geen definitief oordeel vellen. Op het correctionele niveau vinden we strafrechters die milieurecht handhaven. De eigen klemtonen die het beroepsniveau in de waardering van de ernst van de misdrijven legt, daarentegen, maken op een bepaalde manier een bredere synthese van milieurecht en strafrecht. Voor wat het beroepsniveau betreft, blijft de onderzoeksvraag open. De bevindingen blijven vragen oproepen, die voor verder onderzoek pleiten.

3. De inzet van het specialisatiedebat

53. In het specialisatiedebat wordt doorgaans gewezen op de nood tot specialistische kennis eigen aan het milieurecht. Dit onderzoek haalt een ander gegeven op de voorgrond, dat niet alleen in het milieustrafrecht maar in alle bijzonder strafrecht kan spelen: het samengaan van aparte kernwaarden en deelcriteria ter beoordeling van de ernst van het misdrijf, in het bijzonder de zwaarwichtigheid van de gepleegde feiten, met de gemeenrechtelijke basislaag van het strafrecht en de hierbij horende deelcriteria ter beoordeling van de ernst van het misdrijf. In de mate waarin het specialisatiedebat ook een motief vormt voor de oprichting van bestuurlijke beboetingsstelsels, kan alleen worden vastgesteld dat beboetingsambtenaren het op dit punt eenvoudiger hebben. Ze werken steeds binnen een specialistische taakafbakening. De waarden die in de te handhaven wetgeving centraal staan, zijn de enige die zij kennen. Zij kunnen er vanzelf scherp koers op varen in hun bestraffingsbeleid. Zoals net hogerop aangegeven, is dit punt verder onderzoek waard.

Uitleidend

54. De milieurechtshandhaving bevindt zich momenteel op een keerpunt, in België en de Europese Unie. De bestraffing van milieumisdrijven, het *ius puniendi*, wordt hier en elders in Europa gereorganiseerd binnen een tweesporenmodel, waarin een penaal en een bestuurlijk

afhandelingsspoor zij aan zij functioneren. De bestuurlijke bestraffing krijgt bij uitstek vorm in bestuurlijke beboetingsstelsels. Daarnaast klinkt steeds nadrukkelijker de vraag naar gespecialiseerde milieurechtbanken, mede omwille van de complexiteit van het milieurecht. Het specialisatiedebat speelt ook een rol in de uitbouw van de bestuurlijke beboeting, nu bestuurlijke beboetingsambtenaren in regel een specialistische taakafbakening hebben.

Op deze achtergrond hebben we onderzoek gevoerd naar het bestraffingsbeleid dat onze milieustrafrechters, in eerste aanleg en in beroep, in de praktijk voeren en waarover, vreemd genoeg, weinig geweten is. We hebben hiertoe gebruik gemaakt van een databank die 1156 gerechtelijke uitspraken (vonnissen en arresten) bundelt uit de jaren 2003 – 2007 in milieudossiers, goed voor 1882 beklagden die zich dienden te verantwoorden voor 3561 tenlasteleggingen. Dit databestand is uniek voor Europa. De onderzoeksvragen betroffen de praktijkwerking van het criterium van de “ernst van het misdrijf” in zijn beide bestanddelen, waardering van de zwaarwichtigheid van de feiten *an sich* en van de individuele strafwaardigheid van de overtreder; de aandacht in het bestraffingsbeleid voor de kernwaarden van het milieurecht, de bescherming van mens en leefmilieu, *vs.* de historische kernwaarden van het strafrecht; het eventuele voorkomen van verschillen op beide punten tussen de rechtspraak op het niveau van de eerste aanleg en de beroepsrechtspraak. We hebben de dataset onderzocht met behulp van regressie-analyses, die het mogelijk maken verbanden tussen factoren te ontdekken en de kans te schatten dat verbanden die worden vastgesteld al of niet aan toeval te wijten zijn. Het onderzoek is een primeur voor Europa.

55. Het onderzoek leidt tot boeiende resultaten.

Het bestraffingsbeleid van de correctionele milieustrafrechters is verrassend genuanceerd en consequent. Anders dan twee decennia terug het geval was, wordt er thans actief gebruik gemaakt van de mogelijkheid tot een opschorting van de uitspraak van veroordeling. Vermits de keuze tussen opschorting en bestraffing een *of-of* keuze vormt, tekent zich in het opschortingsbeleid een duidelijke reeks standpunten af over de factoren die tot mildheid kunnen nopen of mildheid in de weg staan. Daarnaast blijkt er in het bestraffingsbeleid een meerzijdig gebruik te worden gemaakt van de mogelijkheid tot bestraffing met uitstel van tenuitvoerlegging: bestraffing met uitstel wordt in doorsnee benut als substituut voor effectieve bestraffing maar wordt tevens gehanteerd als tweede straf naast de effectieve straf die een strakke individuele preventie in de onmiddellijke toekomst beoogt. De waarden die centraal staan in het milieustrafrecht, mens en leefmilieu, komen eerder evenwichtig aan bod in het bestraffingsbeleid als geheel en er bestaat een vertrouwdheid met inzichten eigen aan beleidsmatige, rechtsdogmatische en rechtseconomische inzichten in de materie. Tussen Haus en Brundtland, staat de correctionele rechter in Brundtland's buurt.

Bij de analyse van het bestraffingsbeleid in beroep, hebben we ons toegespitst op de wijzigingen die de beroepsrechters doorvoeren in de bestraffing: enkel de verhogingen en verlagingen t.o.v. van de bestraffing in eerste aanleg werden geanalyseerd. Op die manier zijn het zeer precies de standpunten en beleidslijnen van de beroepsrechters die we als onderzoeksmateriaal ontleed hebben. De analyseresultaten suggereren dat op beroepsniveau de grondslag van het gemeenrechtelijke strafrecht zich laat gelden in de waardering van de ernst van het misdrijf. Alleszins is de beroepsrechtspraak meer klassiek, o.m. in zijn waardering van de schuld. Tussen Haus en Brundtland, staat de beroepsrechter wat dichterbij Haus dan de correctionele rechter.

56. Twee onderzoeksbevindingen zijn o.i. verder onderzoek waard: het gebruik van de bestraffing met uitstel van tenuitvoerlegging in de praktijk en de rechtsdogmatische en beleidsmatige implicaties hiervan, en het samengaan van de waarden van het bijzondere strafrecht en het historische kernstrafrecht in de waardering van de ernst van de feiten op beroepsniveau.